

Een schone

Ende Miraculeuse Historie

vanden Ridder metter Swane / die te Nimme-
ghen in Gelderlandt t'schepe quam / by den gheleyde
van een Swaen / wt den lande van Lille-
foordt / twelck men seydt te wesen
Rijssel / Duway eñ Orchy
ghelegen in Vlaen-
deren.

't AMSTELREDAM.
Ghedruckt by Cornelis Dirckſz. Cool / woonende inde
Warmoestraet / inden vergulden Passer. Anno 1631.

EEn gemeen seggē ist onder leken ende klercken/ (wercken/
Godt is almachtich wonderlijck in zijn
Ende laet veel dingen dagelijcx geschien/
Gelijc in voorledē tijden is gesien/ (dede
Vandē Ridder mettē Swane die wonder
Die twee campē vacht wilt dit doorwien/
Als Ridder valjant/dat is waerhede:
Den eersten die vacht hy verstaet de sede/
Om zijn Moeder te houdene in haer eere
Die van quade stuckē was beschuldicht/
Welcken camp hy wan: en voort meere/
Den anderen camp vacht de Edel Heere/
In Gelderlandt de bloeme der Landen/
Daer hy mede wan ten selven keere/
Thertochdō vā Billoē selfs mettē handē/
Twelc hy behouwede vrploos vā schande
Alzoomen u hier noch sal verklaren/
Ir de navolgēde Historie opent u Tstandē
Twort cē hate der droever hertē bes warē
Warachtich geschiet/dus zonder sparen/
Doorsiet de Historie reyn ende bequame/
Vrcucht sal u int hooren van desē varen/
Also ghy sult segghen vrienden eersame/
Lange Prologē zijn van cleynder vrame/
Maer lange maeltijden worden meer ge-
prezesen/
Dus is de Historie te lesē dā het bequame
dā inde Prologe te studerē/dus laet dz we-
Eñ oversiet de Historie volgē na desen. (sē

Hoe Coninck Oriant ter jacht reet/ende een hert verbolchde/ende met de schoone Beatris sprack aen een Fonteyn.

IN de oude geesten ende Chronijcken vindē wy hoe dattet lant Lillefoort voortijts was een Coninerijc/ ende zoo sommighen segghen / zoo wast een Lant in Vlaenderen/waer van de steden zijn Rijssel/Duwan ende Orchy/daer in dien tijden een Koninck was Pyrion gheeeten/ eñ had ten wijve eē quade vrou gheheeten Matabrune / die namaels veel quaets broude / zo datse tot quaden eynde quam / wantse aen eenen staeck verbrant wert. Desen Koninck Pyrion had by zijn wijf een zoon Oriant genaemt/ die nae de doot van zijn Vader ghekroont wert Koninc van Lillefoort/eñ besat dat zeer vredelijc. Tgeviel op eenen tijt dat de Koninc Oriant ter jacht reet met zijn Heeren om hem te versolacerē/ eñ als zy buyten quamen int bosch saghen zy loopen een Hert/ dat de Koninc neerstelijck vervolchde/ten lesten quam hy by een schoon rivier daer t'Hert in spranck eñ was vry vanden Koninck. Als Oriant dit sach/keerde hy wederom/ende quam tot een fonteyne / daer hy van zijnen peerde trede/ ende sat onder eenen boom om hem te rustē. Als hy daer alleen sadt/ quam daer een schoone Edel maecht met vier dienstmaechdē van haer huysgesin/eñ met eenen edelen Ridder/ eñ twee knechten ende zeyde tot Oriant/ om dat hy honden by hem had: Heere waerom zijdy hier komen jagen in mijn Heerlijchept/ende wie heeft u oorlof gegeven ? ick heb wel gesien tHert dat ghy gejaecht hebt/dat u int water ontgaen is: Niet te min al haddyt ghevanghen / ten zoude u niet gheblevben zijn: eñ mijnen wille is dat ghy dat beteren sult eer ghy van hier sult scheyden. Als Oriant de schoone Beatris had hooren spreken/ende haer aensach/behaechdese hem zo wel/ dat hy terstont met haerder liefde bevaen wert/ende seyde:

O Geynster der minnen / doorstralende (oogen
Die my zo vyerich in vlogen
O schoonste schoonheyt noyt zoo schoone
Ghy hebt my therte uyt den lichaem ghetoghen/
Dies ick offere met knien gheboghen/
Al dat mijn is/lijf/goet/eere/tot uwē lone
V opsien dunckt my schijnen onder den troone/
Cierlijcker dan die Sonne oft oock de Mane/
Dies ick my subjeckt stelle in klaren betoone

troone

thoone/
Ter doodt toe in uwen dienst te stane.

Alle de vrouwen ter werelt opt gheboren/
Voortijts/present/oft naer te besporen/
Oft gheboren ten Woensdaghe toe/
En hebben gheen ghelijcken by eede ghe=
sworen/
Uwer schoonheyt Jonckvrou Beatris/
In wiens bedwanck ic ben ende en weet
niet hoe:
Eet ick/drinck ick/want ick doe/
Ghy zijt int ghedachte vierichste in ver=
mane/
Dus en begeer ick nu anders ommer toe/
Dan ter doodt toe in uwen dinst te stane.

Macht my geluck oft voorspoet/ghebeu=
ren/
Dat ghy my u jonste wildet laten keuren
Daer en koor ick niet voor het goedt ter
Werelt ront/
En souder wel willen om avontueren/
Lijf/goet/bloet ende leet besueren:
O schoon Beatris lieflijcke rooden mont
Die in vierigher liefden door blaeckt de
gront
Van mijnder herten/ schoon wel gedane/
Ic en begeer niet anders dan taller stont
Ter doot toe in uwen dienst te stane.

Prince.

Boven alle Princerssen der werelt wijt/
In liefden draecht ghy de opperste vane/
Godt heeft u in schoonheyt ghebenedijt/
Dus en begheer ick anders niet dan tal=
der tijt/
Ter doot toe in uwen dienst te stane.

ALdus zijnde bevaen door haer minne dacht hy se te wijve te neme/ende zeyde soetelijck: Schoon bloeme ick en soude niet geerne doen teghen uwen wille/maer en mach ick in dit lant niet wel komē om ghenoechte te nemen / als Heer by die dat van my te leene houden / want ick ben de Coninck van Lillefoort/Oriandt/eñ hier en is Heere noch Vrouwe./ zy en moeten my manschap doen als getrouwe ondersaten: Hierom believet my ick salt u selve doen beteren / dat ghy my t'onrecht hebt versproken. Als de Ridder Savari dat hoorde/spranc hy van zijnen Peerde ende viel op zijn knien/ eñ groete den Coninck ende zeyde: Heer Coninck believet u/ ghy sult mijnder Vrouwen vergheven datse teghen u misdaen heeft / want zy u niet eñ kende/als zy u aensprac: Eñ zy bekent wel dat zy heeft/is tuwen wille. Doe zeyde de Coninc/tis al vergheven/ nochtans moet zijt beteren/ maer tzal haer believen want haer schoonheydt ende wesen heeft mijn herte bevaen. Ende de Koninck zeyde tot haer: O wel schoone jonckvrou believet u te zijn mijn Bruyt/op dat ic u dā mach doen Croonen Coninghinne van Lillefoort? Doen antwoorde de Jonghe maecht eñ zeyde/ gheel beschaemt zijnde.

IC ben beschaemt ende kan nau spreken
Heel naer bes weecken door inwendige
treken/
Der grooter weerden die ghy my biedt:
Schaemte heeft my thert ende Lichaem
doorstreken/
Ten haet niet ghekeken / al zoude thert
breken/
De schaemte mijn ziel eñ lijf doorschiet/
Oriant Konine vol excelentien doorwiet
Sulcken woorden vliet/ want twaer u
veel te kleen/
En my veel te groot/de saecke doorsiet/
Ic ben uwes onweerdich/wie wast diet
siet/
Dus bid ic u edel Coninck laet my alleen
Voor u Edel Coninck vindy veel weer=
digher een/
Dan my die ghy seght te Minnen door
Venus leeren
Ic ken my onweerdich der grooter eeren

Ick en ben niet weerdich uwer hooghe
minnen/
Nu te gewinnen/ gemercte wilt bekinnē/
Ick ben te slecht van af komsten komen
machtich/
Ende oft ic aen u selve dan mijn zinnen/
Int eerste beginnē eñ liet my verwinnen
Ic macht my selven brenghen in leet on=

sacht

sachtich/
Want men zeydt ghemeynlijck weest des ghedachtich/
Ende tis waerachtich / wie dat zijn zinnen stelt (sachtich
Te hooghe int minnen / eysicht lijden on-
Dus zoude ick geerne schouwen salck lijden klachtich/
En belcht u dies niet Heer Coninck van grooter ghewelt/
Ick en ben maer een Dinstmaecht / ende ghy selt
Wel grooter machtigher Vrouwen t'uwaert doen keeren/
Ic ken my onweerdich der grooter eeren

Danc heb Heer Koninc uwer presentatie
Gods milde gratie loon u telcker spatie
Ende doe u voorspoede ende in eere rijsen/
Ick slechte Beatris van simpelder gheneratie/
Sonder fallatie/stelt mijn fondatie/
In des Koninckx wille nae Edelheyts bewijsen/
Elck Edel hert is wel weert om prijsen/
Want klaer zy spijsen hun in eeren in deuchden/
En in die reyne hertē hē alzo versolijsen/
Voerende der eeren kroone tot eender bevijsen/
Ende midts dien verwerven zy koever van vreuchden/
Oriant Edel Coninck wins sinnen verjeuchden/
In mijnder minnen nae dijns Woordts vermeeren/
Ic ken my onweerdich der grooter eeren

Princelijcke Coninc Oriant als u subiect/
Stelle ick onbevleckt my selven altijdt/
Als u arme Dienstmaecht in eeren ghestreckt/ (zijt:
Kennende dat ghy my veel te machtich
Ic segge nochtans voor Vrouwen ende Heeren/
Ic ken my onweerdich der grooter eeren
Doen nam den Koninc Orient haer metter hant ende zeyde: Ic geloove u by mijn der Ridderschap zoo langhe als ghy leeft en sal ick gheen ander trouwen dan u.

Hoe de Coninck met hem bracht de schoone Beatris als hy vander jacht weder om quam.

ALs dese beloften dus gheschiet/en beswooren waren aen beyde zijden/zoo bracht hy de schoone Beatris int Lillefoort om daer te houde de feeste der bruyloft/daer groote geneuchte bedreven wert. van vieren ende alderley genuchten. Als Matabrune dit verhoorde / zoo ghinckse hem te ghemoet met grammen moede. Doen Oriant haer sach komen / begonst hy te lachē eñ zeyde haer/wandt hyse sach murmureeren: weest verblijt/want ick heb gevonden de schoonste Vrou der Wereldt/ Wijs ende eersaem / ende mijn hert is tot haer. Doen zeyde de Moeder uyt quader herten : Lieve Zoon ghy doet my luttel ghenoechten/ want ick mi zie u onbekentheydt / om dat ghy u aldus vernedert dat ghy neemt een simpel Jonckvrou/ghy die inrechtich zijdt/ wandt ghy hadt moghen krijghen de machtichste Vrou der Werelt ende na u sullen die kinderen van haer besitten u rijcke. Doen zeyde Oriant : moeder ick en weet niemant die my beter behaecht dan dese/dus bid ic u dat ghy oock hier mede te vreden zijt/ wandt wil Godt zy sal mijn Konninginne zijn. De moeder zeyde : lieve zone als u belieft moetet wel mijnen wille zijn/ ende dit zeydese metten monde teghen haer herte/ wandtse altoos hierom verstoort was/ende peyns de altijt hoe zijse noch nae soude doen scheyden.

Des anderen daechs smorghens quam Oriant ter Kercken met grooter eeren eñ state ende Beatris ooc/ daer zy gekroont waren/ende doen keerden zy t[illegible] hove/daer zy goede cier maeckten/ maer [illegible]e Moeder had altijdt nijt in haer herte al[illegible]hoondese van buyten blijschap. Corts hier na werse begort metten bandt der nature[illegible]n van haren Man: Eñ als hy wist dat zy[illegible]van

ger was/zoo was hy zeer verblijt/eñ alle zijn ondersaten. Eñ op eender tijt lach zy op haer palleys/ende sach twee kinderen ten doope draghe van eender dracht / zoo riepse heymelijc den Coninc eñ zeyde hem ick verwonder my zeer van een dinck dat ick daer sie dat is van twee kinderen die een Vrouwe ontfanghen heeft t'eender dracht / my dunct dat een vrouwe niet en mach ontfanghen twee kinderen sonder te hebben twee Mannen. Doen seyde de Coninck dat mach wel geschien/want by der natueren / ende by Godts gratie zoo mach een vrouwe van eenen man ontfanghen teender dracht seven kinderen. Als de Coninc eenen korten tijt met blijschappen gheweest had / krech hy vyanden die op zijn lant eñ volck toe tastẽ/eñ wonnen hem zijn lant af /twelc hem gebootschapt was maer door de liefde van zijn Coninc ghinne vertoefden hy noch ses Maenden lanc/zo dat hem zijn vyanden seer na waren / dat zy zijn Heeren ende Ridder ontboodt/dat zy hun bereyden zouden om tegen zijn vyanden te strijden/twelck zy deden / ende want Beatris de Coninginne zeer groote ginc / zo riep hy zijn Moeder Matabrune / ende seyde: Mijn Moeder ic moet reysen teghen mijn vyanden/ende mijn Vrouwe gaet beswaert met kinde/ daerom bid ic u ommijnent wille dat ghy haer behoet ende bystaet in harẽ node eñ wiltse houden als u dochter / want ic van haer maet scheydẽ /ende zy sal u eeren als haer Moeder/ende sal u onderdanich zijn als u dochter / daerom bevele ick u haer/ want icse seer beminne / eñ misquaẽ haer yet by uwen schulde / ick en soude u nimmermeer beminnen. Matabrune zeyde/ sone ghy weet wel dat u believt dat believt my / daerom sal ic u wijf wel bewaren eñ weest wel te vredẽ/want icse seer lief hebbe. Doẽ seyde Oriant ic danc u seer eñ bevele u al mijn dinck/ende neme ootmoedelijc oorlof aen u/eñ zo scheyde hy van zijn moeder. Maer de Moeder en dede niet al zoo sy gheseydt had / zoo sy namaels wel toonde. Daer nae nam de Coninc oorlof aen zijn Vrouwe/ende sprac langẽ tijt tegen haer met weenende ooge / eñ omhelsdese/ende kystese / zo datse in onmacht ter aerden viel / eñ hy hielse vriendelijc op/eñ maecte groote droefheyt / eñ beklaechden malkanderẽ/ zo dz d'edelẽ met hẽ weende.

Hoe de Coninck oorlof nam aen zijn Coninginne / ende van tquaedt dat Matabrune op ghestelt hadden teghen Beatris.

Aldus heeft Oriant de Coninc oorlof genomẽ aen zijn Coninginne eñ reet wech menige mijle om tegẽ zijn vyanden te strijden / daer hy vrome feyten dede/

daer ick hier af wil swijgen om te komen totter Historien: Want doen de Coninck vertrocken was met zijn heyr / beghonst Matabrune quaedt te dencken tegen Beatris ende dede by haer komen de Vroe-vrou segghende: Mijn vriendinne ick heb be u hier doen komen om een sake die ick nu seggen sal/ maer ghy sult my sweeren ende beloven dat ghy niemant seggen en sult ic sal u dan veel goets geven dat ghy nimmermeer gebreck hebben en sult. Als de Vroe-vrouwe dese beloften hoorde/seyde sy: sekerlijck vrouwe alle dinc mooch dy my segghen / ick beloove u by mijnder trouwen dat nemmermeer Mensche weten en sal/ende sal als biechte zijn. Matabrune seyde: ghy weet wel dat Oriant mijn sone Beatris ghetrout heeft sonder mijnen wille en heeftse soo lief dat hy eten noch drincken en mach/ hy en is by haer/ ende hy heeft door haer den lande groote schande laten geschieden/ hierom wild ick wel dat wijse hem verleeden mochten / en dan gescheyden worden / en dit sullen wy lichtelijc volbrengé want sy kint draget. En de Vrouwe seyde / dunckt u goedt/ick salt kindt dooden int baren / ende ick sal den Coninck seggen dat zijt willens ghedoot heeft. Doen seyde Matabrune: Ick weet eé ander dat onmenschelijcker ende schandelijcker is den Coninc om hooren/ wandt ghy ziet datse seer groot gaet/ daer om dencke ic datse twee oft dry kinderen sal hebben. Ende ghy sult by haer gaen ende presenteeren uwen dienst. Ende als de kinderen ghebooren sullen zijn / soo sal ick bestellen zoo veel jonghe Honden eerst ghewoorpen als zy kinderen ter Werelt brenghen sal/ ende wy sullen segghen datse van haer ghekoomen zijn. Waeromme wy dan moghen den Coninck ende zijne Heeren te verstaen geven dat zy ghemeynschap gehadt heeft met eenige honden / waer by wy komen moghen tot onser begeerten/ want ick heb een dien ick de kinderen sal gheven / ende hy salse wech draghen ende verdoen / datmen daer af niet meer en sal hooren. Doen seyde de Vroe-vrou: Ic sal doen dat u belieft ende dien raet sal seer goet zijn/ ende luttel sal men mercken eenich quaet opstel oft verraetschap.

Hoe de Koninginne baerde ses zonen ende een dochter die elck een silver keten aen hunnen hals brachten.

Als den tijdt vol ghaen was dat Beatris zoude baren / zo dede de valsche Vroe-vrouwe met de jonghe Kinderkens / alsoo Matabrune ende zy onder haer beyden op ghestelt hadden die nochtans door Miraculen bewaerdt worden door Godts ghehenghendtheydt. Als de Vroe-vrouwe ghekomen was / zoo dede zy Matabrune halen die nu al de jonghe Honden bereedt hadde om haer verraedtschap te volbrengen/ ende doen haerde Beatris t' eenen tijde ses schoon Sonen ende een Dochter/die aen haren hals brochten elck een Silveren Keten/waer af bethoont werdt de Edelheydt der Moeder / maer de valsche Vrouwen bleven in haer opset om de goede Koninghinne ter doodt

te brenghen

te brenghen / ende als Matabrune sach de seven Kinderen/ soo liet zyse wech draghen met eender kameniere diese daer toe ghebracht had/ende nam seven kleyn honden diese daer toe bereydt hadt al bebloedt ende leydese onder de Coninghinne oft syse ghebaerdt hadde. Ende de Vroe-vrou riep met luyder stemmen: Och Coningin wat ongeval is u geschiet? Want ick heb ontfanghen seven stinckende Honden die ghy gebaert hebt/ende Matabrune desgelijcx om haer te beschamen seyde ooc: doet wech dit schandelijc stuck/ eñ doet de honden op t'velt graven/eñ elck houde dit ongeval heymelijc op dat de Coninck in zijn eere blijve. Beatris was soo sieck vanden swaren arbeyt/datse op de verradery die haer gedaẽ was niet en dacht. Eñ alsse tot haer selvẽ comẽ was/soo seyde Matabrune: u onghevallich wijf/siedt hier de Vroe-vrouwe die van u lichaẽ ontfanghen heeft seven honden/die ic wech hebbe doen dragen/om te bedecken de groote beestelijcke sonde/ daerom segghet nu eñ belijt hier de waerheydt eñ segt ons oft ghy eenighe conversatie oft gemeenschap hebt ghehad met eenigen hont daer af die komen zijn/ ende wy sullen u sake verberghen. Als de Coninghinne dit hoorde / was sy seer bedruckt/ so datse in onmacht meende te komen van rouwe: Eñ als sy een luttel bekomen was badtse dat sy haer toch toonen wilden dat sy seyden dat uyt haeren Lichaem komen was. Terstondt werden haer ghetoont seven kleyn honden/waeromme de Koninginne seer weende / ende sloech voor haer herte/ende badt ghenade vander misdaedt die sy niet ghedaen en hadde. Maer Matabrune sprac nochtans haer altijt spijtelijck toe/segghende: Ghy onghevallich wijf/ men soude u met recht verbernen om dat ghy ontfanghen hebt van eenen hondt. Beatris seyde/Moeder noyt en peysde ic dit/ noch ten is ooc niet gheschiedt/ daerom en doet my niet meer ongeneuchten aen dan ick en hebbe/maer Godt heb lof diet al regheere / wandt hy heeft wel macht my ende ander menschen in beesten te verkeeren/ eñ dat hem belieft moet ons believẽ. Doen ginc Matabrune van daer / ende de Vroe-vrouwe wilde haer vertroosten met geveyns der herten/ eñ geveynsde woorden ende seyde: En bedroeft u niet te seer dat u daer gheen argher af en kome/wandt de Coninck en sal daer niet af weten/ ende men salt soo heymelijck houden datter gheen schande af komen en sal. Beatris seyde: Nimmermeer en sal de Coninck gheneuchte in my hebben/ende en salt my nimmermeer verghevẽ/maer sal my laten dooden. Ende wildet hem believen dat hy my liet leven in een eenich clooster om Godt te dienen penetentie/ick soude penitentie doen/ende ick soude Godt bidden om te versachten zijn gramschap die ick zie dat op my is. Hierom bidde ic ootmoedelijcken dat ghy voor my wilt bidden om gratie te krijgen vanden Coninck. Aldus kreech Beatris druck ende droefheyt alle zijden.

Hoe Marcus de seven Kinderen in een Bosch droech ende lietse daer liggen op zijnen mantel/ende hoese de Heremijt Helias vont.

NAe dat de valsche Vrouwe haer verraedtschap hadde volbracht alzoodt voorseydt is / zoo riepse haren Dienaer Marcus eñ seyde: Mijn vrint ghy moet my eenen dienst doen/ ende ooc moet ghyt heymelijck houden op u lijf/ want de Koninginne hevet ghebaert vi. zonen eñ een dochter / eñ die hebben aen harẽ [illegible] elck een silverẽ keten ter werelt bracht/twelck my dunct groot wonder namaels te wor-

den/eñ in een teecken/dat sy in toecomende rijdē mochten wordē dieven oft Moordenaers/ daerom sal ickse doen sterven in haer jonckheyt / op datter gheen meerder schande af en kome int eynde. Hierom heb ick haer doen verstaen datse heeft ghebaert seven honden die hebbe ic doen dooden: Dus neemt dese seven kinderen op mijnen last en gaetse dooden/ soo datmen daer niet meer af en verneme. Doen seyde Marcus: Vrouwe ick sal u begheerte doen eñ van dese kinderen en sal gheenen last meer komen. Eñ Marcus is op een peert ghesseten/ ende hadde de kinderen in zijnen Mantel / ende brachtse buyten der stadt in een bosch/eñ indt midden vanden bosch ginc hy vanden peerde daer hy leyde de kinderē alle seven op zijnen Mantel eñ als hy sach dat de kinderen soo schoon waeren / soo kreech hy medelijden in zijn herte/eñ ghedachte dat sy elc een keten ter werelt gebracht haddē/wt haerder Moeder Lichaem / ende de kinderen begosten alle om hem te lachen/doe dochte hem dat sy van Godt vercoren waren tot eenighe toecomende dinghen / ende hy werdt ontfermhertich op hun dat hy hun geē quaet en wilde doen/ maer hy bevalse der bermhertichheyt Gods/ende seyde.

O Godt Almachtich hoe bē ic beswaert/
In my is vloeyende der compassien aert/
Om dees schoon kinderkens jonck van
dagheu/
Ic bidde Christum die Hemel ende Aerde
verklaert/
Dat hy u by zijn milde gratie bewaert/
Van toekomende lede ende mishaghen/
En wil hy wonder brenghen in plaghen/
Alle u vyanden die u meenden te doen
sterven
Ende wiltse by Justitien ten viere jagen
Aplacen arm kinderkens die vreucht
moet derven/
Tot dat Godt versiet het is my hertelijcken leet/
Dat ick u moet laten / Godt Almachtich
weet.

Al laet ick u schoon kinderkens in deser tijt hier/
Godt almachtich sal u behoeden mede/
Als hy de kinderē dede int blakende vier
Des gloeyende ovens in lijve in lede/
Eñ en sal door zijn grondeloose goethede
U niet laten verderven/ al laet ick u hier
Godts bermhertichheydt neeme u in zijn
bestier/
Ende zy na desen u behoeder voort/
Van my en krijchdy nēmermeer dangier/
Want doode ick u so doe ic valsche moort
Conpassie doorvloeyt my alzoot behoort:
Al was ic om u te dooden in desen bereet/
Dat ick u hier moet laten dat is my leedt
Godt weet.

Adieu schoon kinderkens ick en zie u
nemmermeer.
Godt verleent u voorspoet/gesonde eñ eer
Eñ doe in u zijn goedertierenheyt blijckē
Thuyswaert te rijdē is best dat ic keere/
gelaten my oft ick u had gebracht in seere
Maer neen ick / compassie moest boven
strijcken.
Och kinders Godt hoede u voor quade
pracktijcken/
Der verraders / eñ ooc sommige beesten/
Die u mochten quetsen in eenige wijcken/
Oft hinder doen by eenige tempeesten:
O jonghe bloeykens minnelijcke geesten
Die u mis dede waer wel vā hertē wreet/
Dat ick u hier moet laten dat is my leedt
Godt weet.

Princelijcke Godt Coninck der Seraphinnen/
Seynt troost desen kinderkens by uwer
minnen/
Die troosteloos zijn hier vanden hemen
gheschepden/
Doet hē by uwer gratie hulpe gewinnen/
Datse tuwen lofe noch wonder beginnen
Wonderlijc is hier ghebeurt gheweest int
belepen/
Wonder tuyghen mijn zinnen zalder wtspreyen/
Dus klaech ic u wt cōpassiē in lief dē heet
Dat ic u hier moet laten dat is my leedt/
Godt weet.

Aldus nam Marcus de seven kinderen
dien

dien hy al omhelsde / ende kuste aen hun wanckens seer weenende / ende is weder gekeert nae Lillefoort/daer hem Matabrune tegen quam / ende vraechde hem segghende : O mijn vrient Marcus hebdy mijnen wille volbracht alsoo ick u bevolen hadde ? zo sal ick bestellen als mijn Sone Oriant komen is / dat hy zijn wijf oock sal doen dooden/dan sal ick blyde zijn ende mijn leet sal ghewroken zijn. Doen scheyden Matabrune van Marcus daer ick afswyghen sal / om weder te spreken vande vij. kleyn kinderkens die int bosch laghen jammerlijck weenende van hongher. Maer by der gratie Godts quam daer een Heremijt Helias ghehceten die in dat bosch wonde. Ende als hy nu dese seven kleyn kinderen vandt alleen weenende van hougher / nam hijse ende bewantse inden mantel / ende brachtse in zyn klupse / daer hyse verwarmt en ghespijst heeft nae zijnder macht.

Hoe de seven kleyn kinderkens worden ghevoedt by miraculen van eender witte Gheyten ghesonden van God.

Als de Heremijt dese sevē kinderkens ghespijst / ende verwarmt hadde nae zijn macht / niet weetende wiense toebehooren / zoo badt hy Godt ootmoedelijck segghende:

O Godt almachtich ghebenedijt/
Die een bekender van allen zijt/
Ende talder tijt een beschermer mede/
Van allen gheschapen dinghen ter Werelt wijt.
Int eerste bekrijt/door Moyses bede/
T'manna inder woestijnen by waerhede/
Om den kinderen van Israhel voetsel te gheven/
Deur u ontfermē sendet voetsele eñ vrede
Op dat dese jonghe kinderkens behouden tleven/
En datse hier namaels (o Heer verheven)
U mogen hertelijck zijn te dienen gewent
Dat bid ick u Heere/ die alle herten kent.

Zo ghy o Godt almachtich bewijsde/
Doen ghy vijf duysendt Mannen alleen spijsde/
Dat elck versolijsde / sonder kinders en Vrouwen/
Met vijf gersten brooden ende twee visschen/daer rijsde
Ghenoech te boven/ zoo dat elck prijsde/
Dat gepresen mirakel vol trouwen:
Wilt u glorieus heyt hier laten schouwen/
En by gratie voeden des wichterkens kleene:
Beschermtse almachtich God vā rouwen
Die niemant opt en liet in eenigē weene/
Die in u betrouwen: my deert alleene
D'innocentie der bloeykens/behoetse ongheschent/
Dat bid ick u Heere/ die alle herten kent.

Die de kinderen van Israel voor Pharao behoede/
Eñ Daniel inde kuyl der Leeuwen voede
Diet klaer bevroede / wilt niet laten bederven/
Dese seven kleyn kinderkens / welck ick vermoede/
Die ick naeckt hebbe vonden in grooten onspoede/
Die als de verwoede by nae van hongher sterven/
In dit wilde foreest om vreemt hunder erven/
Nochtās schijnēse van edelder generatien:
T'woort (hoop ick) uwer eeren eñ stopants deurkerven/
Dus danich dinck ghesciet zelden/ten zy by gratien/ (spacien
Uwer Goddelijcker goetheyt tot elcker/
Aldus almachtich Godt u gratie neder sent/
Dat bid ick u Heere /die alle herten kent.

O Vader Zone/Heylighe Gheest/Prince der glorien/
Dry persoonen/een Godt in glorien/

A v Behoet

Behoedt dees vij. kinderkens Hemels regent/
Op datse u o suyver ciborie/
Zoo dienen datse raken ter consistorie/
Des Hemels by u verdiensten excellent/
Dat bid ick u Heere die alle herten kent.

Dat ghebedt wert van Godt verhoort wandt by mirakel quam inde kluyse een witte Gheyte/ haer keerende totten kinderkens met hare mammen/ende soochse zoo natuerlijck als een voester. Doen bekende de Heremijdt datse van Godt ghesondē was/om de kinderkens op te brenghen/waer af hy God danckte/ ende dagelijcx soghen de kinderkens de witte Geyte/ende dan ginckse ten bosch om voetsele. Dit duerde zoo langhe datse groot werden ende de Geyte volchden int bosch. Eñ als zy connen waren tot kinderlijcke kennisse/ zoo maeckte hun de Heremijt kleyn rocrkens van bladeren / ende van ander dingen dat hy krijghen mochte. Ende zoo gingen zy spelen int bosch/eñ vergaderdē vruchten om te eeten met hunnen broode/ ende zo werden zy opgevoet door Godts gratie/eñ neerstichheyt des Heremijten/die hun deyldē d'aelmoessen diemen hem gaf. Gheduerende desen tijt quam de Coninck Oriandt weder victorioos vander oorloghen. Als Matabrune vernam dat haer sone quam/ginc zy hem teghen/ ende hiet hem wellekome / eñ zy begonst te weenen om haer quaedt te volbrengen. Och mijn sone zijt willekome/ ende ick verblijde my seer dat ic u sie gesont comen met u volck: Maer anders is mijn hert vol druck van dat uwen wijve mis vallen is. De Koninc seyde wat isser geschiet / is mijn Vrouwe doodt oft hoe ist? Zy seyde neen/maer tis schandelijcker / zoo dat ickt niet en derre vertrecken om de leelijckheyt/ende tis my liever dattet u een ander segghe: Want al u Dienaers wetent wel. Doen zeyde de Koninck/ick heb liever dat ghyt my seght dan een ander. Doen seyde de Moeder /is meende dat u wijf van u kint ontfanghen hadt/ maer sy hadt ontfanghen van eenen hont dat schandelijck is / hier is de Vroevrouwe die van haer ontfanghen heeft seven kleyn honden/ die ic hebbe doen wech worpen/ op datmender niet meer af wetē en sonde / hierom zoudt ghyse met recht doen dooden eñ verbernen. Eñ daer was de Vroevrouwe by Matabrune om haer logen te stercken. Als de Coninc dit hoorde kreech hy grooten druc / ende vraechde waer zijn Wijf was Matabrune zeyde dat sy besloten was in haer kamer / ende sy en derf van schaemte niet uyt komen. Doen ginck de Coninc met eenen Ridder inde Camer daer hy hem deerlijck hadde/ seggende: Aylacen wat grooter druck is my toekomen / heeft mijn Vrouwe seven honden/tis veel den beesten. Die ic meende te zijn de eere/eñ schoonheyt der Vrouwen heeft my verraden/ eñ by haer ben ic onteert/ ter quader uren ben ick geboren/ waerom en liedt my Godt niet verslaen op mijn Vyanden/ Godt wilt my helpen. Aylacen wie dat my radet/ick en begheer by haer niet meer te komen/die ick so seer beminde. De Ridder die by hem was/ hadde hem gheerne vertroost / maer hy ginck ligghen op een bedde / daer hy ontsliep van druck eñ weemoedicheyt. En de Edel vrouwe Beatris was in een ander kamer die niet mijn rouwe en hadde. Eñ tot haer quam een Schilt knecht die haer langhe ghedient hadde / ende zeyde dat de Coninck komen was. Doen wertse seer ontset/ eñ vraechde ofter yet van haer geseyt was / ende hy seyde jae/ende vertelde haer al dat de valsche Matabrune den Coninck ghesept hadde. Doen riep Beatris deerlijck tot Godt Almachtich / segghende aldus:

O Godt van Hemelrijck mijn toeverlaet/
Die den verlosser ghesonden hebt tonser vrome/
Als u Vader bequame/
Welck is de cause/welck de misdaet
Oft vileynich quaet/
Dat ick teghen u oft uwen zone eersame/
Buyten de betame/
Ghedaen mach hebben / dat dies ick my schame.

Wil.

Wt mijnen lichame sevē handē komē sijn
Waer by ick mijns Heeren vriendtschap van hoogher fame/
Verlozen heb/ latē ic en weet wat ic rame
Al dat mijn is en is niet dā s waer geprijn
O kostelijck carbonckel/o klaer robijn/
Verleent my dat ick mijns mans vrientschap ghewinne/
Dat bid ick u Zone der Hemelscher Coninginne.

O Jesu Christe/opperste Heere ghebenedijt/
Die verlosser zijt/
En om onse sonden hebt ghestozt u bloet/
Dies wy verkreghen spoet/
V ghebenedijde Moeder/ s Hemels jolijt/
Kreech droef heyt int hart als volle vloet
Des ben ick wel vroet/
Ick bid u Heere door mijnnen gloet/
Die ghy tot ons waert hadt / dat ghy al mijn sonden
Af wasschen wilt / die noyt dede onspoet/
Door s Vyants bedriegen o Vader soet/
Dat bid ick u minlijc door u vijf wonden
O Gods Tresoor / tsWereldts troost bevonden/
Zijt mijn Advocaet/eñ ick u vriendinne/
Dat bidt ick u Zone der Hemelscher Coninginne.

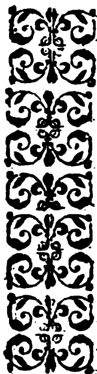
Alsoo waerlijck Heere als ghy door u propoost/
V Moeder hebt vertroost/
Op den Paesdach doen ghy u hebt vertoont/
Gloriosclijck verschoont/
Voor de Vrouwen en Apostelen onghenoost/
Nochtans elcken kroont/
Die u met herten aenroepen ongehoont:
Ick onweerdighe dienersse van woorden kleyn/
Roepe u aen Alderhoochste ghekroont/
Dat ghy my wilt verwerven reyn ghepersoont/
De gratie mijns Mans in eeren alleen/
Want ic noyt peyns de hē onweerde geen/
Oft onghelijck te doen met hert of zinne/
Dat bid ick u Zone der Hemelscher Koninginne.

Princelijc Prince der Engelen scharē/
Wilt my bewaren/
Ick sette my onder u beschermen voort/
Spreeckt doch mijn woort/
Dat de vriendtschap mijns mans mach varen/
Tmy waert sonder sparen:
Ghy kendt my ontschuldich dies maeckt accoort/
Mijn bede aenhoort/
Vertroost my Christe zijt mijn confoort
Want ic bedruct bē/ tē eynde vā beginne/
Dat bid ick u Zone der Hemelscher Coninginne.

Hoe de Koninck Oriant zijnen raedt dede vergaderen / om te weten wat hy doen zoude met zijnder Coninginne/ die onrechtelijcx van zijn Moeder Matabrune was beschult.

HIer nae dede de Koninck zijnen raet vergaderen geestelijck ende weerlijck ende zeyde: Ick heb u al doen komen om mijnder Koninghinne wil / wandt my is ghesept datse ghelegen is van eenen hont alsmen haer opleydt/daerom soud' ick my schamen haer te houden in mijn gheselschap / daerom wilt my hier in t'beste raden. Doen was daer een wijs Man een Bisschop / die ghekozen was om t'woort te doen die seyde/Heer Coninck onder correctie van u / ende van u Heeren / zoo zal ick u seggen tgoet duncken van ons allen van uwer Coninginne / welck men seydt ontfanghen te hebben vij. honden/zoo bid ick datse niet sterven en sal/ want tis mogelijck dat in haren slaep eenige beest komen is / die haer dees overdaet ghedaen heeft buyten haren weten ende wille/ hier om en is zys niet schuldich / ende oock u Edel Lichaem heeft by haer gherust nae in houden des houwelijckx.

Hier

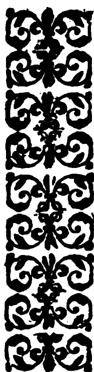

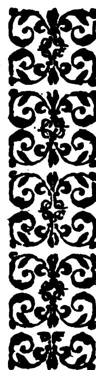

Hierom dunckt my by uwer waerdicheyt dat ghyse niet en sult laten dooden / maer sultse doen bewaren in een eerlijcke plaetse / ende gheven t'recht Godt op / die een oprecht Rechter is / want de waerheydt sal noch wel openbaer worden. Van desen raet was de Coninck vertroost /ende was hem seer behaechlijck / want hy de Koninginne seer beminde. Doen stont een ander Ridder op/die seer straffelijc seyde : Heer Koninck wildy dit wijf laten leven / die u zoo grooten schande aenghedaen heeft ? Indien zy altijt ghevanghen blijft / zoo en meucht ghy nimmermeer ander wijf nemen ende zoo zoude t'Koninckrijck blijven sonder hayr van u : Hierom want zijt wel verdient heeft alst blijckt/ zout ghyse doen verbernen / dan meucht ghy een ander trouwen/daer ghy uwen druck mede vergeten sult. De Coninck en prees dien raedt niet / maer besloot ende zeyde/ als die de Coninghinne beschulden wilde : Mijn Heere oft sy schuldich waer de doot/zo heb ick belooft ende noch beloove dat ick na haer doot nimmermeer ander wijf trouwen en sal om gheen goedt der Werelt. Doen besloten de Heeren datse gevangen zoude blijven als de Bisschop uyt ghesproken hadde / ende doen wertse ghevanghen geset in een eerlijcke plaetse daerse van twee Ridders ghedient werdt als een Koninghinne. Ende als Matabrune verhoorde dat de Bisschop alzoo de uytsprake gedaen had/versprac sy hem schandelijck met fellen woorden. Niet te min de twee Ridders leyden Beatris soetelijck in een schoon kamer als ghevanghen / ende zy seyden haer hoe al den raet ghesloten was/ende hoe haer de Coninck bevrijdt had vander doot/ende hoe hy belast hadde dat mense eerlijcken dienen zoude. Nochtans bleefse jammerlijc weenende/ende besloten inder kamere / maer zy geboot dickwils totten Coninck hem danckende vander gratie die hy haer bewesen had / nae der grooter overdaet diemen haer over zeyde / ende sy beloofde altoos voor hem te bidden. Ende zo bleefse besloten totter tijdt datter een van haren ses zonen in goeder oudtheydt zijnde/ Helias gheheeten/haer verloste uyter gevanckenisse.

Hoe de Heremijt de seven kleyn kinderkens doopte/ende. Hoe een van Matabrune Jaghers die vant spelende int Bossche byder Cluysen.

Ick wil

IC wil nu achterlaten vanden Koninc Oriant eñ vande Koninginne / eñ verhalen weder vande seven kinderkens die allendich gevoet waren int huysken van den Heremyt: Na dat dese kinderen ghevoet waren vander witter Gheyten die hy miraculen van Godt ghesonden was/ zo dede hyse al doopen / eñ onder de seven kinderen wasser een die hem wonderlijcken wel behaechde dien hy nae hem dede Helias heeten. Eñ als zy waren indẽ tijt haerder jonckheyt/zoo liepen zy int bosch gecleet met een rocxken van bladeren gemaeckt/ende baervoet / bloots hoofts/eñ gingen altoos tsamen. Ende tghebiel op eenen tijdt dat een jager van Matabrune Savari gheheeten quam jagen int bosch daer de Heremyt woonde: Zoo wilde Godt schepper alder creatueren dat dese jagher zoude vanden dese seven kinderen die onder eenen boom waren ghesetẽ eñ hadden elc een silveren keten aendẽ hals/ eñ onder desen boom rapende wilde appelen die zy aten met Broodt/eñ de jager kreech groote ghenuchte als hyse sach/eñ groetense vriendelijck / maer zy en antwoorden hem niet /ende liepen wech voor hem/ende hy volchdese totter Kluysen om dat hy wetẽ soude van waer zy quamen. Als de Heremyt hem sach / zoo zeyde hy: O goede vriendt ick bid u om Godts wil dat ghy dese arme kleyn kinderkens geen quaet en doet. Neen ick in trouwen zeyde de jager / maer ick verwonder my aen te zien haren armen staet/eñ oock om de silveren ketenen die ic hun zie dragẽ aen haren hals. Doen seyde de Heremyt/myn vrient zoo ghyse ziet /zo heb ickse vonden kleyn/eñ nieu geboren inden bossche /ende om hun te voedẽ zo quam hy miraculen/ een witte Gheyte diese op ghevoect heeft/ met haer zelfs melc den tijt van dry jaren eñ daer na heb ickse op gehouden na myn macht winter ende somer. Doen zeyde/de jager: Godt sal u goeden loon geven/eñ hy vertrac vanden Heremyt. Als hy weder te Lillefoort komen was /zo vertelde hy Matabrune hoe hy ghevonden hadt sevẽ Kinderẽ int bosch elc met een silveren keten aenden hals die hy vant onder eenen boom spelen. Waer af Matabrune verwonderdt / ende wist wel dat de seven kinderen waren die Koninc Oriant hadde van Beatris diese meende doot te wesen. Maer Godt die hun alle beschermt die hem dienen / hadse behoedt voor alle quaedt: Waer af Matabrune verstoort was/eñ ontboot heymelijc den jager / eñ zeyde: O myn vrient ic en wilde om geen goet ick en had dese tijdinghe ghehoort/ maer

maer wildy mijn vrintschap hebben / zoo neemt noch met u ghesellen die ghy wilt/ ghy moet dese seven Kinderen gaen doodē/ende ist dat ghyse niet dooden en wilt/ ic sal u terstont doen dooden / ende ist dat ghy doet ick sal u loonen /ende ghy en sult nimmermeer gebreck lijden. Hy zeyde: Ick salse dooden nae uwen wil / ende ghy sult wel wetē dattet waer is. Doe ginc Matabrune met dullen zinnen / tot hem die zy de seven Kinders hadt wech doen draghen om te dooden dat hy niet gedaen en hadt door ontfermherticheydt / waerom zy hem beyde zijn ooghen uytstack.

Hoe de Jagher Savari/door ghebodt van Matabrune/ ginck om te dooden de seven Kinderen/ende hoe zy in Swanen verkeerden.

By tgebot van Matabrune nam de jagher Savari met hem seven Mannen om te dooden de seven Kinderen/ende dese Jagher quam in een Dorp daer zy saghen groote vergaderinge van volc/ eñ zy gingen derwaerts/ ende vraechden wat daer te doē was/ ende hun wert geseyt datmen ginck een Vrou verbernē by recht om dat zy haer kint gedoot had. Doe ginck Savari van daer/eñ dacht om de moort daer hy om ghesonden was / om te dooden de seven kinderkens ende zeyde : ziet hier eenen goeden spiegel voor ons/ wandt men gaet verbernen dit Wijf / om datse haer Kindt ghedoot heeft / wat oordeel zouden wy verbeyden /.dooden wy de seven Kinderen die ic int bosch vonden heb/hebbende elc een silverē keten aenden hals maer vermalendijt moet hy zijn van Godt die hun eenich quaet doen sal. Als de Jagers gesien hadden de justitie die over de Vrouwe ghedaen werdt / zoo zeyden zy : Wy en willen de kinderen niet mis doen/ maer wy sullen hun de Ketenen af doen / ende brenghense Matabrune tot een litteecken datse doot zijn. Dit docht hun allen goet ende zy ginghen int Bosch/ ende quamen inde kluyse daer die seven kinderen woonden metten Heremijt/ wandt de Heremijt was biddē int naeste dorp/ ende hadt met hem ghéleydt een vanden Kinderen / om t'Broodt te draghen datmen hem gheven zoude / ende de Kinderen begonnen jammerlijc te roepen vā vervaertheyt. Doen zeyde Savari/en vervaert u niet Kinderkens/ wy en sullen u gheen quaedt doen. Doen namense hun de Keetenen van den hals / ende zoo haest als zyse af ghedaen hadden/ zoo waren zy in eenen oogenlick verkeert in witte Swanen / by de toelatinghe Godts / ende vloghen inde Locht/ ontrent het Bosch/ deerlijc ende jammerlijc roepende / waer af Savari ende zijne gesellen seer verschrict waren/ende vielen in onmacht / ende als zy op stonden beefden zy van grooter vare ende zeyden :

O Godt die alle dinghen ten gronde
doorsiet/
Wat is hier ghescihiedt / die wetet bediet/
Dat dese ses Kinderen zijn in Swanen
verkeert? (wiet/
O valsche Matabrune verraetster door-
Door u hebben wy groot verdriet/
Verdient/wandt wy Gods toren hebben
vermeert/ (quaet/
Dat dy opt hier quamen om te doen
O Godt almachtich wreeckt dit valsche
verraet.
Hier moet wat wonders in zijn ghe-
dacht/
Vā Godes kracht die hy zijnder macht/
Dit laet geschien om wonderlijcke saken.
Gods hooge mogentheyt groot gheacht/
Dit lijden doch sacht/ vaet eender dracht
Seven Kinderen ghebozen is ons swaer
te maecken/
Sent u handt op verraderije quaet/
O Godt almachtich wreeckt dit valsche
verraet.
Al warē onse herten in sondē versteent
Godt heeft ons verkleent dat wy hadden
ghemeent/

Te

Te volbrenghen om dees Kinderen tanic hileren/
Tsy u Matabrune/ons herte vereent/
O misdaet ooch beweent die wilt hebben verkleent/
Dit Edel Bloedt/wy en sullense niet mineren/
O opperste Regent wilt hunnen druck cesseren/
En op de beschuddinge van dese misdaet
O Godt Almachtich wreeckt dit valsch verraet.
Prince.
Princelijcke van der hoochster glorien/
Dees jonghe Kinderkens weder verandeuren laet/
Ende wy bidden u met hertelijcker memorien/
O Godt almachtich wreeckt dit valsch verraet.

Laet ons ghaen van hier : want wy hebben hier te langhe gheweest / wy en hebben niet dan ses kinderē vonden/ende al waren zy levende hier / wy en souden hun niet mis doen. Maer om Matabrune te antwoorden zo sullen wy haer brengen dese ses ketenen/ eñ seggen dat wy de sevenste verloren hebben inden wech / aldus zijnse weder gekeert tot Matabrune/ ende zeyden dat zy de seven kinderen ghedoodt hadden / ende zy gaven haer de ses Ketenen in een teecken der waerheyt/ende zeyden dat de sevenste verloren was/waer af Matabrune seer uytsinnich wert/maer om peys te hebben boden sy haer soo veel te gheven als de Keeten weert was/waer af sy wat bat te vreden was. Ende als Matabrune de Ketenen hadde / soo ontbootse eenen Goutsmit/ ende dede daer af maken eenen nap. Als de Goutsmit een keten int vyer ghelept had om te proeven oft goedt silver was/ soo wert de keten sa swaer / ende woech meer dan alle de ses Keten deden te samen/waer af hy seer verwondert was/ ende gaf de ander vijf Ketenen zijnen wijve te bewaren in haer koffer/want de keten die gesmolten was/ die was swaer genoech voor twee sulcke nappen als Matabrune begeerde te hebben. Zoo maeckte hy twee silveren nappē van dese Keten/ende hy behieldt den eenen nap mette andere vijf Ketenen die hy behildt tot eenen tijdt die van Godt gheset was/sa ghy hooren sult. Ende hy bracht Matabrune den eenen nap. Ende sy verwonderde haer dat hy had mogen maken soo grooten nap van soo luttel Silvers/ als haer docht dat sy hem hadde gegeven.

Hoe de Heremijt wederom quam tot zijnder Kluyse met zijnen peteren.

ALs de Kinderen verkeert waeren in witte Swanen / soo quam de Heremijt weeder tot zijnder Kluysen metten jonghen Helias/eñ sy en vonden de ander ses kinderen niet die zy daer gelaten hadden/waer af sy tonvreden waren. Eñ de Heremijt socht aen d'een zijde/ende de jonghen Helias aen d'ander zijde/ al t'Bosch door allen den dach lanc tottē avont toe/ maer sy en vondense niet/ des sy droevich waren. Des morghens vroech begon de de jonghe Helias zijn broeders / eñ suster weder te soecken al weenende tot dat hy op een Water quam / daer hy sach ses schoone Swanen dat zijn broeders / ende Suster waren alsoo verkeerdt by den wille Godts / maer t'was hem onbekendt/ nochtans verblijde hy hem int aensien vande Swanen natuerlijc/ ende hy ginck naerder by hun/ ende sy quamen hem feesteren/ ende hy gaf hun broot dat hy had/ ende hy streecse over hun lijf by natueren die hem dat dede doen / ende alsoo hier ghescreven is / soo ginck desen kleynen Helias hun alle daghe besoecken / ende droech hun tbroot dat hem gegeven wert om Gods wil. Als de Heremijt vernam dat hy dicwils op dat water ginck spelē/ so seyde hy den Heremijt dat hy vonden had ses schoon Swanen die hem onsprekelijcke vriendtschap bewesen. Dese Helias was schoon / ende jonck/sterck/ende

gracieus

gracieus / eñ daer en quam niet een beest int bosch hy en verbolchde met nae loo- pen/ hy was oock van goede zeden/ zo dat de Heremijt ordineerden om hem Prie- ster te maecken/ ende ten dienst Gods te stellen. En dit was des Heremijts mey- ninge/ totter tijdt toe dat hem de Enghel boodtschapte dattet Godt anders met hem gheordineert hadt / alzoot namaels wel scheen.

Hoe Matabrune valschelijck dede bewijsen nae de Konin- ghinne hadde mis daen met eenen hont.

DEse Beatris sadt als ghevanghen/ maer niet te min altoos loof de zy Godt. Ende Matabrune socht altoos list om haer ter doodt te brenghen: Ende zy maeckten toe by giften eenen valschen Ridder gheheeten Macharis / die zeyde dat Beatris hadde bekent gheweest van eenen Hont / van welck zy hadde ontfan- ghen seven honden/ ende datse op ghestelt had haren Koninck te vergeven met zijn Moeder Matabrune. Twelck de goede Vrouwe nopt en hadde ghedacht / want zy hadde harē Heere so lief als opt Vrou- we haren Man dede/ waerom zy haeren man geen ongelijck en zoude hebben wil- len doen. Als de Koninck hoorde dese val- schepdt van desen Ridder / was hy verto- rent/ ende bedroeft. Eñ boven desen zey- de Macharis: Ic begeere eenen kamp te slane teghen alle de ghene die die verant- woorden willen. Waerom de Koninck meer verwonderdt ende vergramt was teghen zijn Vrouwe/ diet al ontschuldich was ende swoer by Godt dat hyse doo- den zoude zoo verre als niemandt voor haer kampen en wilde. Doen quam daer een Schilt-knecht/ ende zeyde dit tot Be- atris hoe de Koninck ghesworen had dat hyse zoude doen sterven / waert dat nie- mant kampen en wilde tegen Macharis Als de goede Koninginne dese woorden ghehoort hadde/ was zy by na doodt ghe- bleven/ ende begonst te roepen.

Maer ick my wende oft keere t'allen
zijden/
Ic en heb eplacen niet dan drue en lijden
Die my bestrijden/
Zo hardelijck/ ick sie wel ic ben verraden
Ende ick en weet genen Man als nu ten-
tijden/
Die mijn recht beschermen zoude zonder
vermijden:
Maer aenden oppersten Godt roep ick
ghenade/
O Heer Jesu Christe die kont ontladen/
Alle bedruckte herten/ roep aen dy/
Oatmoedelijc/ en wilt my niet versmaden/
Maer door u grondeloose goetheydt staet
my by:
Op uwer rechtveerdicheyt betrou ick my
Want elcx onschult is u bekēt int slechte/
Ende en twijfel niet Heere ghy en sult vry
My goedertierlijc helpen tmijnen rechte.

O Godt die door uwe goetheyt den geest
Vanden jonghen Daniel verweckte al-
dermeest/
Om Susanna bevreest/
Vander doodt/ mits haer onschult/ te be-
schermen/
Die openbaerlijck ghelept wert / dat wel
den keest/
Int recht beschuldicht in swaer tempeest/
Ter doodt gheheest/
Van twee valsche ghetuygen zonder ont-
fermen/
Vander zonde des overspels/ ghy hoorde
haer kermen/
Eñ sondet haer Daniel ten onderstanden
Zo waerlijc als ghy weet mijn onschult
wachermen/
Zoo behoet my Heere voor schanden/
Zoo waerlijck als ghy destrueerde de vy-
anden
Van Susanna / ende bracht in doodts ge-
vechte.
Zo wilt ooc/ want tlijt al door u handen
My goedertierlijc helpen tot mijnē rechte
Ghy weet wel Heere mijn Godt waer-
achtich/

Dat

Dat ic te gen mijnen man voordachtich/
Ben schuldicht klachtich/
Ontschuldich/t'welck u alleen is bekent:
Ende my te verantwoorden en ben ick
niet machtich.
Zonder u rechtveerdige hulpe krachtich/
Die ick ben verwachtich.
Zoo wel als Susanna/o hemels Regent:
O Godlijcke ooghen te my waerts went
Ende wilt my bermhertelijck aensien/
Soo dat ick mach blijven ongheschent/
Ende dat my mijns Mans gratie mach
gheschien/
Dat bid ick u Heer ootmoedelijck:
Verlost my uyt des verraets hechte/
Ende wilt my o Heere door u ghebien/
Goedertierlijck helpen tot mijns rechte.

Prince.

Princelijck Prince aller Prince Princier
Wilt my behoeden o Heer der Heeren/
En my bevrijden van dit daungier/
Op dat ick mach blijven in mijnder eere
Beschermt my minnelijck voor tsvpants
vlechte/
Ende wilt o Godt/om uws lofs wille te
vermeeren/
My goedertierlijcken helpen tot mijnen
rechte.

De Schiltknecht trooftense soetelijck/ ende hy scheyde ootmoedelijck van haer en Beatris bleef altoos in haer kamer ghevangen/tot dat Godt haer verloste.

Hoe de Enghel den Heremijt te kennen gaf/dat de seven kinderen die hy vonden had kinderen waren van den Coninck Oziant ende dat hy zijnen peter zoude zenden om de waerheyt te toonen.

NV heeft Godt verhoort t'ghebet van Beatris ende heeft gesonden zijnen Engel uyten Hemel om t'openbaren den Heremijt dat de ses zonen/ende een dochter die hy vonden hadt int Bosch/waren kinderen vanden Koninck Oziant/ende Beatris diese van hem ontfanghen/ende ghedragen hadt t'eender dracht/maer de quade Matabrune/ende de Vroedvrou gaven hem te verstaen dat zy ontfanghen had van eenen Hont/ende de Swanen die de jonghe Helias daghelijcx spijset/zijn vijf Broeders ende Susters alzoo verkeert tot Matabrunens Jagher Savari met zijn ghesellen hun namen de silveren ketenen van hunnen hals/gelijck Helias heeft. Ende dat hy zoude zeynden den jongen Helias om te bevechten den valschen Ridder die tonrecht beschuldichde de goede Koninginne zijn Moeder by ingeven van Matabrune/die haer geerne had doen dooden/ende de vij. kinderen mede/welcke Matabrune heeft Beateris doen ghevanghhen houden xvi. jaer lanck/ende hy sal zijn vyanden verwinnen/ende zijn broeders ende suster sullen namaels weder komen in hun Menschelijcke forme/ en van hem sal komen een groote vrucht. Als d'Enghel dit al gesepdt had zoo keerde hy weder ten Hemel/ende de Heremijt bleef half wten gheeste. Ende als hy weder bekomen was/riep hy den jongen Helias die van twater quam/ende hadt den Swanen broot ghedragen/als hy dagelijcks dede door ingeven der natueren/en vertelde hem al tghene dat d'Engel ghesept had/o mijn peter ick en wist niet/dat ghy van soo Edelen bloede komt waert als ghy zijt/ende ick zoude u met recht eeren als van Godts weghen / ende uwe Edele Vrienden. Doen zeyde de jonghen Helias / wat nieuwer tijdinghe hebdy ghehoort? Doen zeyde de Heremijt: Ghy sult weten mijn Heere mijn Vriendt/dat d'Engel vanden Hemel my heeft geboodtschapt dat ghy zijt een Sone vanden Koninck Oziant/ende vander Edelder Koninginne Beatris. Ende tis noot by den ghebode Godts dat ick u segghen sal al tgene dat hy my bevolen heeft. Dus sult dy weten dat u Moeder u alle seven t'samen ontfanghen heeft vanden Koninck

Oriant/ende daerde u t'eenemael / maer de quade Matabrune byder hulpe vande Vroe-vrouwe / als ghy ende u ander vijf Broeders/en u Suster ontfangen waert van haren lichame/deden te verstaen ghe-ven dat sy ghelegen was van seven hon-den die sy te voren daer toe bereyt hadden ende u Moeder en wist oock anders niet. Want Matabrune gaf een van haer die-naers u seven Kinderen dien sy beval te dooden/maer van ontfermherticheyt liet hy u liedē int bosch al naect om van hon-gher te sterven/ opte selve plaetse daer ic u eerst vant. Ende daer na hoorde Ma-tabrune tijdinghe van u lieden / ende sy sant van haer volck om u te doodē/maer sy en vinden doen maer u vijf Broeders ende u Suster/die sy hun silveren Ketens namen van hunnen hals als ghy oock hebt /ende terstont waren sy verkeert by den wille Gods in Swanen/ende vlogen neffens thosch int water/ en zijn de gene die ghy daghelijcx teten gaet gheven op t'water / maer sy sullen in tockomende tijden weder verkeeren in hun Mensche-lijcke nature als sy te voren gheweest heb-ben. Ende om dese voorseyde verraderije zoo dede u Vader u Moeder setten in een ghevanckenis/daer sy in is gheweest xv. jaren lanc En nu heeft Matabrune ghe-daen met ghelde dat een Ridder van ws Vaders hof Macharis gheheeten / heeft ghesept datse zoude bekent/ende ontfan-ghen hebben van eenen hont/ ende dat u Moeder zoude hebben vergheven willen uwen Vader ende Matabrune/ waerom de Koninck ghesworen heeft te doen doo-den u moeder / ist datse niemant en vindt die voor haer kampe teghen den Ridder om haer recht te bewaren. Hierom ist ge-schickt van Godts weghen dat ghy daer zout ghaen om te beschudden haer recht teghen den valschen Ridder /ende teghen alle diese beschuldigen met onrecht/ ende ghy sult victorie hebben/ ende sal verlost worden uyter ghevanckenis/ende gestelt in meerder eeren dan te voren. Ende uyt uwen ghestachte sal komen een vroom Heer gheheeten Godefroy van Billoen die door zijn kracht winnen sal tlant van Iherusalem/ende ander Landen / om te verbreyden den hooghen naem Jesu/ ende de Heylighe Wet Godts. Als den jon-ghen Helias die wijs ende gheleert was hy den in gheven Godts ghehoort hadt alle de woorden vanden Heremijt / zoo stelde hy hem inden Godtlijcken wil/ ende bereydde hem om te zien zijn Vader ende Moeder. Ende zoo ginck hy tot zij-nen Vader ende Moeder ghekleedt met bladeren/barvoets bloot hoofts/ende ee-nen stock in zijn handt om te beschudden zijn moeder/om datmē weten zoude mi-rakel dat Godt by hem vertoonen wilde/ ende hy nam oorlof aen den Heremijt/en zeyde dat hy doch alle daghe wilde teeten draghen de Swaen opt Water / ende de goede Heremijt beloofde zijnē peter dat te doen/ ter tijdt toe dattet Godt anders ordineerde Hier na vertrack den jongen Helias te Lillefoort/volbrenghende t'ge-bodt Godts.

Hoe de Koninck Beatris voor recht dede komen.

DEn dach quam dat de Koninc Bea-tris ter doot veroordelē zoude/ende hy dedese uyter ghevanghenis brenghen haer te ontschuldigen in zijn tegenwoor-dicheyt/ van t'gene daer sy met was be-schuldicht vanden Ridder. Ende als sy daer stont voor alle de Ridders ende Hee-ren die daer vergadert/warē/so grootese ootmoedelijc den Koninck op beyde haer knien hem biddende genade/zoo deerlijck dat alle de Heeren ontfermen hadden op haer ende bysonder de Koninck die aen-sachse met grooten rou/ dat hy nau ghe-spreken en konde. Doen gheboot de Ko-ninck den valschen Ridder te segghen in zijn teghenwoordicheydt daer hyse mede beswaerden. Terstont zeyde Macharis als een verrader: Heere ic hebbe u geseyt ende ic blyver by/dat ick haer geselschap heb sien hebben met eenen hont/waer af-

sy ghe-

zy ghebaert heeft / ende daer nae heeftse my heymelijck senden willen gheven aen u te dooden/ende u Moeder Matabrune/ dat ick niet doen en wilde. Doen seyde de Koninck: Vrouwe ghy wort hier swaerlijck beschuldicht/wat segdy op dit stuck? seght de waerheyt / ghy en sult niet sterven / maer ick sal u in een Klooster doen om te beteren u zonden / ende Godt voor u ende my te bidden / ende ist dat ghy't niet belijden en wilt/ ic sal u doen sterven een schandelijcke doot ten zy dat yemant u rechte beschudde. Beatris zeyde: Heere ick weet wel dat ic niemant vinden en sal die mijn recht sal helpen beschudden/ nochtans sweer ick hier voor u allen dat ick ontschuldich ben van alle dese saken/ ende is Godt waerachtich/zoo en heb ick dit schandelijck werck opt geyeynst dat men my oversepdt teghen u eere ende de mijne / ende ick klaecht den almachtigen Godt / ende gheve hem de wraecke van mijnen vyanden die my valschelijck bedieghen.

Hoe Helias te hove quam om zijn Moeder te verlossen/ende hoe hy den Poortier met zijnen stock ter aerden sloech ende den verrader ooc inder zalen.

T Was al vergadert in den Konincks hof om te verwijsen de Koninghinne ter doot/zoo quam daer den jonghen Helias des Coninckx ende der Coninginnen zone die eenen stock had in zijn hant/hebbende groodt betrouwen in Godt om te beschudden zijn Moeder Beatris. Ende als hy quam by de poorte vanden Hove/ daer vandt hy een man die hem vraechde wat hy sochte. Doe seyde hy: ick soec den valschen Ridder Macharis/en hy meende met hem te spotten/ende zeyde ic bent ende terstont sloech hem Helias met zijnen stock ter aerden/ende daer quam een Dienaer en vinck hem/ meynende dat hy zot was/om dat hy zo ghekleet was ende bespotte den gheenen die geslagen was/ ende zeyde datmen niet gheen zotten spelen en zoude/ ende Helias troc hem kloeckelijc uyt des dienaers handē/ende zeyde laet my gaen/wandt ick en sal niet rusten ick en heb my gewroken vanden valschē Macharis / die tonrecht beschuldicht de Koninginne mijn moeder. Ende zo wasser een die hē zeyde / dat Macharis was inde zale / ende beklaechde Beatris voor den Koninck met groot misdaet dat hem dochte valsch zijn / ende zeyde dat de Koninginne een goede Vrou was / ende dat mense tonrecht wilde doen sterven. Ende als hem Helias zo hoorde spreken/ quam hy hem omhelsen. Doen seyde hy hem ter zalen daermen raet hiel/ daer menich bedruckt man was om Beatris. Eñ doen quamē zy ooc om te sien wat Helias makē soude die scheē te zijn een wilt man/ eñ quam binnen by den Coninc/ die vraechde wat daer was/ eñ men seyde hem dattet eē jonge was/ al naeckt/die nae Macharis vraghet/ende sept dat hy hem wil bevechten om te beschudden deere vande Koninghinne / die hy seyde te wesen zijn Moeder. Hy seyde de Coninc/ic sie wel tē is maer een sot. Doe seyde daer een Ridder: Heere ick heb hem nochtans wijslijc hooren spreecken. Doen dede de Coninck vraghen wat hy sochte/ ende hy seyde ick soecke Macharis / ende hy wert hem gewesen/doen ginck hy hem nader / eñ zeyde: Hy valsch verrader ende ontrou Ridder/ic roep u te kampe/ ende terstont gaf hy Macharis eenen slach / metter vuyst dat hy ter aerden viel / eñ soude hem den hals afgesteken hebben/hadt hy eēn mes ghehadt/maer hy wert wt zijnen handen genomen / waerom veel Ridders zeyden dattet wel besteedt was / om dat hy zoo schādelijc de goede Beatris beschuldicht had. Ende als de Koninc Macharis den vuyst slach sach gheven/ zoo zeyde hy tot Helias: Wie maect u zoo koen dit te doen in mijn presentie? Doe zeyde hy: O Heere ick

re ic ben hier komẽ by den gebode Gods om te seggen de waerheyt vander saken/ eñ van alle stucken daer ghy hier te recht om sit. De Coninck zeyde: Doet dat Helias seyde/ic salt seggẽ. Eñ terstont ginck hy tot zijn Moeder die hy daer sach ende amhelsde/eñ seyde/mijn beminde eñ ghe-rechte Moeder / en hebt niet meer droefheyt in u herte/ laet varen u weenẽ/wãnt ic sal u byder gratien Gods weder in genuchte helpen/ ende sal doen blijcken dat ghy valschelijck verraden zijt/vande ghene die u eere met recht zouden bewaren ende beschudden. Als dit de Coninc hoorde/was hy seer verwondert / denckende in hem selven: ziet doch nu een teken van God almachtich. Eñ al die daer ontrent waren bleven seer verwonderdt. Eñ Helias blijvende by zijn woorden /zeyde aldus: Mijn Heere mijn Vader ick doen u sekerlijc wetẽ doen ghy liet bewarẽ Matabrune u Moeder mijn Vrou Moeder die swaer ginc van my/ende mijn Broeders / ende van mijn Susterken / om te gaen strijden tegen u vyanden/ zo kreech u Moeder zo grooten nijt/ op mijn Vrou Moeder door hulp vander Vroevrouwen ende overdroeghen de valscheydt die ghy hooren sult maer inder waerheyt sy baer de ses zonen waer af ic een ben /ende een dochter ende wy brachten elck aen onsen hals een Silveren keten als ghy my siet draghen. Als wy ghebozen waren / dede zy ons wech draghen in een kleyn plaetse ende nam seven kleyn Honden/ ende dede mijn Moeder verstaen dat zijse ghebaert hadde/ t'welc sy ooc meende voor de grote pijne die sy hadt. Eñ sy had bevolẽ een van haren dienaren ons te dooden/maer daen hy int bosch quam / neusach hy ons met ontfermhertichheyt/ende liet ons daer naeckt liggen/sonder ons eenich quaet te doen. Daer nae waren wy gevondẽ van eenen Heremijt geheeten Helias/ die ons minlijc droech in zijn kluyse daer hy noch woont/ende verwarmde ende voede ons nae zijnder macht/ ende dede zijn ghebed tot Gode dat hy ons soude mooghen op brenghen. Zoo quam daer by miraculen een witte Gheyte om ons te spijsen met haren melc dry jaren. Eñ daer nae voede ons de Heremijt metten Broode dat hem om Godts wil ghegeven wert.

Ende op eenen tijt als wy saten/ eñ aten wilde appelen int bosch/zo vant ons den Jager van Matabrune/ende wy hadden een silveren keten aenden hals/ t'welc hy Matabrune zeyde. Doe sant zy den Jagher voorseydt weder om ons alle seven te dooden. Ende op een tijdt als de Heeremijt ende ic waren wtgegaen om broot/ ende nooddruft te bidden / zoo quam de selve Jager met vij. ander ghesellen / die namen de silveren ketenen van mijn vijf Broeders/ende van mijn Suster/die terstont waren verkeert in witte Swanẽ/ ende zijn inden vyver by tbosch/daer icse dickwils broodt ghegeven heb om te spijse / en ten eynde is ghekomen d'Enghel Gods die dese dinghen heeft ghesept den devoten Heremijt mijnen Peteren/ ende heeft hem bevolen van Godt dat ick op desen selven dach soude koomen al hier om te beschermen mijn Moeder / hierom ben ic komen door Gods bevel om te beschermen mijne Moeder/ende te bestrijdẽ den Verrader Macharis die mijn Moeder heeft beschuldicht van onmenschelijcke stucken. Ende om de waerheydt van deesen / suldy hem ende my ghevanghen stellen/ter tijt toe dat ghy ontbieden wilt den goeden Heremijt om ghetuyghenis te gheven vander waerheydt. Doen de Koninc Oriant hem dus hoorde spreken/ was hy noch meer verwondert/eñ sprac tot zijn Koninginne/hoort hier nae/wat dunct u van dese woorden? Sy seyde ic en weets niet/want doen ick baerde was ic zoo verlast/dat ick noyt verstant oft ghevoelen en hadde /maer niet te min heeftse wel oft qualijck gedaen dat salse noch wel vindẽ/maer ic geeft God ende dese jongelinc die my God gesõdẽ heeft op om voor my te vechten/eñ ic bid u dat ghy hẽ doen wilt als uwẽ zone/eñ hem gevẽ al dat hẽ van noode is om onse eere te bewaren.

Doe

Hoe de Coninck gheboot een Hernas te maecken voor sijn Soone/ Helias om te kampen teghen den Verrader Macharis/ ende int bosch quam tot den Heremijt.

NAe dese woorden die sy onderlinghe hadden gehadt/ soo dede de Coninck in een eerbaer Camer setten sijn Conincginne / lovende Godt almachtich. Doen vertelde hy al t'gheene dat hy ghehoordt had van sijn Moeder Matabrune/ waer af sy ontstack in haer aensichte/ eñ kreech grooten vaer / maer nochtans meende sy't te bedecken met haer valschept/ maer de Koninck en achte haer woorden niet/ maer hy geboot datmen Macharis vanghen soude/ want hem dachte dat al verraderije was. Daer na bevalt hy datmen een Hernas soude doen maecken nae den lijve van Helias/ die so schoon ende staut was/ dat elck hem beminde met ghoeder herten. Dit al gedaen zijnde/ maeckte de Koninck gereetschap om te jaghen /ende was seer verblijdt van deser tijdingen/ ende vertrack heymelijck totten Heremijt int bosch om selve te hooren de waerheyt van t'gene dat hem de Jongelinck geseyt hadde. Als hy den Heremijt ghevonden had/ vertelde hy hem t'gheene dat hem de Jonghelinck ghesept had. Ende de Heremijt seyde hem weder den tijd/ ende dach dat hy de seven kinderen ghevonden had int bosch/ ende al datter gheschiet is/ dat heeft u den Jonghelinck ghesepdt. Doen kreech de Koninck grooten rouwe in sijn herte/ om tgroot ongelijck dat hy sijnder Koninghinne so langhen tijdt ghedaen hadde/ om der verraderijen/ ende sepde.

O Eerweerdighe gheminde Vrouwe/
Hoe soud ick u in eenige vouwe/
Genoech doen door die groote ontrouwe
Waer my verraderije toe heeft gebracht
O Moeder vol doodtlijcr fenijns by uwen schouwe/
Brenge ick mijn Koninghinne in rouwe.
My dunckt dat ic totter doot verflouwe
Mijn kinders zijn in Swanen verkeert
a Godelijcke kracht/
Hoe mach yemant so valsch zijn bedacht
Verraderije te stichten ende ghekijf
Daer eendrachticheydt behoorde te zijn gheacht!
Maer valsche tonghen ende Verraders ghestacht/
Stichten discoort tusschen Man ende Wijf.

Tsy hebdy int bedde der tirbulatien/
Doen liggen ghy verraderlijcke natien/
Mijn Coninghinne die stondt in mijnder gratien/ (tranen/
Wreedelijck ghedeckt onder t'decksel der
Die gheneuchte/ solaes tot elckr spatien/
Behoorde te hebben sonder perturbatien
Met my als haer herte tot eender fundatien/
Tsy meer dan tsy/ tsy druckich vermaen/
O Heer vergeeft my mijn onrecht wanen/
Eñ ghy edel Beatris my rout dit bedrijf
Denckt dat verraders valschepdt t'allen banen
Veel leets bedrijvē/ vreucht sy uyt planen
Sy stichten discoort tusschen Man ende Wijf.

Ghy weet wel opperste Godt vermaghen.
Hoe ic gedaen hebbe by valsche bedrogen
Die my aenbracht zijn valsche loghen/
Dus vergheeft my mijn onwetenheden:
Wt my selven en heb ick noyt ghesoghen
Al heb ickt by valschen rade gheploghen
Jck bid u om gratie met menigher bede/
Jck wil geerne beteren mijn wreede zede
Teghen u o Godt niet ziel met lijf/
Wint Heere de verraders int lijf en lede
Sy minnen twist/ zy haten vrede/
Sy stichtē discoort tusschen man eñ wijf.

Prince.

Princelijcke Coninc ter hoochster erven/
Verhoort doch mijn bede met woorden stijf
Wilt valsche Verraders bloet verderbē

Want van hun komt nimmermeer heels behlijf/
Sy stichten discoort tusschẽ man ẽñ wijf.

Ende so druckelijck nam hy oorlof aen den Heremijt / dien hy dede gheven veel Gaeds om te doen makẽ een kercke / ter eeren Gods/in ghedenckenisse vande kinderen die daer op gevoet waren/ende doẽ quam hy wederom om te volbrengen den dach van kampen die gheordineert was tusschen den jonghen Helias / ende den valschen verrader.

Hoe de Coninghinne quam uter ghevanckenis ende hoe de Coninck ordineerde Heliam te bevechten zijnen Vyant.

ALs de Coninc nu al de waerheyt wist vandẽ heremijt so sette hy de Coninginne in haer vryheydt in meerder eerẽ/ ẽñ liefde dã sy opt was ẽñ sy mocht gaen daer sy wilde als ontschuldich bevonden / waer af sy God almachtich dancte/ ẽñ al tvolc was verblijt/ende loof dẽ God een drachtelijc Daer nae dede hy Matabrune gevangẽ leggen/ ẽñ dedese bewarẽ van vier dienaers. Daerna dede hy halẽ den verradt Macharis dat hy hẽ bereydẽ soude om te campen tegẽ zijnẽ sone Heliam/die van God gesonden was om te bewaren de rechtveerdige sakẽ van Beatris Ẽñ hy dede zijnẽ zone wapenẽ als dat behoorde. Ende Macharis en was niet blijde om dat hy kampen moeste/om dat zijn sakẽ valsch warẽ / ẽñ om dat Beatris vry gelaten was/ẽñ Matabrune gevãgẽ/nochtans hiel hy hẽ oft hy gelijc hadde. Ẽñ aldus quamẽ sy beyde int camp velt daer veel Heeren ende Ridders quamen / ende men dede hun beyde sweeren dat elck meynde goede saken te hebben / ende doen werden sy ten kampe geoordeelt/daer veel volcx vergaderde om t'eynde te sien/ende de Koninck ende Beatris waren daer oock/ende ander groote Heeren. Ende aldus reden sy int perck daer Helias seer rijckelijck in quam met veel Edelen/ende met kloecker hertẽ hebbende de gratie Gods/ende Macharis quam oot al vervaert als hy sach dat elck soo ghoeden herte hadde tot Helias / maer in een maniere van kloeckheydt riep hy : Komdt aen ghy verwaendt Jonghelinck / ick sal heden desen dach wat u kloeckheydt teghen my vermach. Helias seyde : Ay valsche verrader ick ben blijde dat ick u hier sien mach / wandt ick kome ootmoedelijck tot u in den name des Heeren midts zijnen ghebode om mijnder Moeder sake gherechtelijck te behoeden / die ghy soo verradelijck beschuldicht hebt. Daer sal ick aen u voldoen den wille Godts. Aldus soo zijn sy vergadert/ende hebben de lancie ghevelt / de peerden soo stercke-

lijck

hick doen loopen/dat den jongen Helias den verrader dede buyghen metten peerde ter aerdē/waer af Macharis seer verwondert was/ende seyde: Ha jongelinck wildy u jonckheydt op my t'hoonen met macht/soo suldy dan ghevoelen de macht van mijnen arm. Doen seyde Helias: Ic ben des te vreden/komt vry kloecklijc ēn vromelijck aen.

Doen den jonghen Helias ende Macharis hun lancien lieten sinckē/so meende de verrader verradelijc Heliam te geraken/ēn nam hem iut onbedeckt/so dat hy hem een luttel quetste/dat daer bloedt uyt quam. Als dat Beatris sach/werdt sy verbaert/ende badt Godt dat hy harē Sone wilde bystaen/ende helpen hem die de rechte saecke hadde/ende seyde:

Vader/Sone Heylich Geest een waerachtich Godt/
Die victorie ghaeft den kinderen van Israel/
Teghen Pharao diese onrechtveerdich hiel in slot
Als ghevangen/verleent der gratien lot
Van victorien mijnen zone/int ghequel
Den verrader te breughen/wiens valsch opstel/
Teghen my opponeert om mijn diffamatie/
Ghy hebten my gesondē uyt lief den snel/
Dus bid ick u Heere te deser spatie/
Om victorie te krijgen jont hem gratie.

Jont hem u gratie tot desen tijt/
Dat bid ick u met knien gheboghen ootmoedich/
Door u passie ende bitter lijden/
Dat ghy voor ons leedt/om ons te verblijden/
Aenden Heylighen Cruyce met wonden bloedich/
Wiens vierige lief de uyt minnē gloedich
Nyt niemandt en liet blijven in tribulatie/
Die in u betrouwen ter beden spoedich/
Ick betrouwe in u ende bidde sonder falatie/
Om victorie te krijgen/jont hem gratie.

Ic bidde u ootmoedich buyghende ter aerden/
Behoet mijn zone voor verraders treckē/
Die hy rechtveerdigher cause nu gaet aenveerden/
Den kamp om my te beschermen van onweerden/
O Heere en laet u hulpe aen hem niet gebreken/
Laet den dau der confortatiē op hē lekē/
Soo dat hy verwinnen mach der verraders natie/
Die contrarie mijn eere sprehen/
Doet van mijnē zone vlien alle turbatie/
Om victorie te krijgen/jont hem gratie.

Prince.

Victorieus Prince wilt hem gratie jonnē
Alle die rechtveerdichept beminnen/
Want alle victorie is int Cruyce begonnen/
Onder den schildt bedeckt doch naer bekinnen/
Mijnen zone Helias Coninck der Seraphinnen/
Dat bid ick ootmoedelijc in mijn oratie/
Hoet hem van bedroch des Verraders sinnen
Niet anders en begeer ic in deerste statie/
Om victorie te krijgen/jont hem gratie.

Ende van desen steec was tvolc al verwonderdt/die haer hoope hadden opten goeden Jongelinck/maer Godt en wilde hem niet verlaten. Ende als Helias hem ghewondt voelde/deede hy als een Edel Ridder/als hy zijn Bloedt sach/nam hy een kloec herte/ende riep: O ghy verrader meendy my zo te verraden/ist u niet ghenoech dat ghy mijn Moede meynde te verraden maer meynt harē zone ter doot te brengen? Maer ick hope u zo te voyen byder hulpen Godts/dat ick niet weder keeren en sal/ende zy zijn op malkanderen gekomen/ende Helias stac Macharis den Helm af/ende ontdeckte hem zijn hooft. Doen sloech hem Helias metten sweerde dat hy een lit niet en konde gheroeren/ende Helias keerde hem om ende sloech hem sijnen arm af daer hy t'sweert

in hadt / ende als de Verrader hem soo haest verwonnen sach / soo ghaf hy hem op in Helias handen / ende seyde: Och Jongelinck ghy hebt my verwonnen/ick gheve my op in dynen wil. Ende ick beſweer u by den Almachtighen Godt dat ghy my seght wie dat ghy zijt. Doen seyde Helias: Ic ben des Coninck Oriants zoon van zijnder ghetrouder Coninginne Beatris/ende ben hier komen om te beschudden mijn Moeder teghens u ende al haer vyanden De verrader seyde /och Edel Zoon neemt my ghevanghen/ende vergeeft my mijne misdaet. Helias seyde o valsche verrader ick sal sien tende van uwen leven eer wy wt desen kamp scheyden. Macharis seyde: Ick bid u laet my leven tot dat ic bekenne de waerheyt van der verraderijen die u Moeder ghedaen is/ende haren kinderen/ende ic sal u seggen den Goutsmit die de kettenen had die uwe Broederen ende Suster afgenomen waren als sy verkeerden in Swanē. Als hem Helias dus hoorde spreecken/so liet hy hem noch leven. Doen quamē de gene die daer gheordineert waren /om t'recht vanden Kamp te wijsen / ende sy wesen voor recht Heliam den Kamp ghewonnen te hebben/ende zijnen vyant t'onderbracht by der hulpen Gods. Doen seyde Helias: Doet den Coninck mijn Vader komen met mijn Moeder / ende metten Heeren om te hooren de verraderije van Macharis ende Matabrune diese opgestelt hadden teghen mijn Moeder / ende haer kinderen. Aldus quam de Coninck ende Coninginne int perc vanden kampe metten Edelen. Doe vraechde de Coninc: O Macharis sydy verwonnen ende begheerdy u op te gheven inde handen van mijnen sone Helias die my Godt hier gesonden heeft ? Doen seyde de Verrader Macharis. Ja ick gheve my op uwen zoon/ende ic weet wel dat noyt quaet onghewroocken en bleef /ende niemandt en mach wederstaen den wille Gods. Maer ick bid u om ghenade/ende ick sal seggen alle dese verraderije ende gheschiedenisse/ ende dan doet met my uwen wille. De Coninck seyde: Tis wel ghesedt. Doen seyde Macharis: Tis waer dat Matabrune u Moeder haer beriet met my van tghene datse ghedaen heeft. Ende sy gaf eerst te verstaen uwer Coninghinnen die hier teghenwoordich is / dat sy ontfanghen had seven kleyn honden/maer weet dat gheloghen is/want sy bracht ter werelt seven schoon kinderkens/ende brachten elck een Silveren keten aenden hals/ Maer Matabrune meende dese te dooden door een van haren dienaren gheheeten Marcus die dat niet en dede/maer hietse in een bosch soot u zone gesept heeft/ende alst Matabrune verhoorde stack sy selve hem zijn ooghen uyt/die noch blindt is: ende daer nae sant sy van haren dienaers om die te dooden/maer sy en vondē maer ses kinderen/die sy haer ketenen vanden halse namen/ende terstont verkeerden sy in Swanen / van dese ses ketenen dede Matabrune eenen nap maken daer u de Goutsmit wel meer af segghen sal. Ende dat ic seyde dat sy u/ende u Moeder vergheven wilde / dat kenne ick hier voor u allen datse dat niet en dochte. Ende als hem de Coninck dus hoorde spreecken/ weende hy / ende omhelsde vriendelijck de Coninginne/ende seyde: mijn lief ick heb u groot onghelijck ghedaen/maer vergevet my/ick hebt onwetelijck gedaen /dat my leet is. Doen seyde Beatris/ick vergeeft u gheerne van goeder herten/want ick weet wel dat u leet is Ende doen ginghen sy met haren zoon Helias ghebenedyende Godt vander victorien die hy gehadt hadde/ende oock alle de Edel Vrouwen met de ghemeenten maecken groote feeste om dat de Coninc ende Coninginne in goeder liefden versmaet waren. Ende by den gebode des Coninckx wert de verrader ghehanghen aende galghe nae zijn verdienste.

Doe

Hoe de Coninck Oriant dede hale den Goutsmit die de vijf silveren ketenen ghebracht waren.

DOen den kamp ghedaen was /ende de verrader ghedoodt was/soo keerden de Koninck ende de Koninginne ten hove met harē zone daer hun groote eere ghedaen wert/ende worden eerlijck ingehaelt vanden Bisschop ende zijnen state/ des anderen daechs hielt men processie generael/Godt danckende. Doen hielde Koninck open Hof met groote tornopen ende veel genuchtē. Naer dese feeste wert ghehaelt Matabrunens Goutsmide om de waerheydt te weeten van de Silveren ketenen daer hy eenen nap af soude maken/ende de Goutsmit bracht vijf silverē Ketenen/ende der nap die hem over gheschooten was vande andere Keten / ende gaffe den Koninck/ende seyde:O moeder bracht my ses silveren ketenen om te maken eenen nap /maer als ick d'een Keten smolt/werdtse soo swaer van silver datse alleen moech tweemael soo veel als de ses ketenen / waerom ick den nap mette ander ketenen eerlijcken hebbe bewaert in mijn koffer/die ick nu brenge/eñ ist dat ick hierom teghen uwe weerdicheyt misdaen hebbe dat wil ic geerne beteren. De Koninc seyde:ghy spreect wijslijc als een ghetrou man/alle dinck is vergeven. De Koninck ende Koninginne namen de ketenen/ende kustense/eñ sy beclaechdē seer hun arm kinderkens/die in Swanē verkeert waren. Daer nae quam Marcus die Matabrune zijn oogē wtstack/eñ als hem de Koninck sach / vraechde hy hem waer hy aende blintheyt komen was.

Aplacen seyde Marcus / dat heeft my u moeder gedaē. Waerom seyde de Koninck/ hy seyde:Doen u seven kinderen gheboren waren/ghaf sy my die om te dooden/ eñ dede u verstaē dat u Edel Koninginne hadde gebaert seven honden. Ende doen quam ic int bosch daer ickse leyde op mijnen mantel om die te aensien/eñ sy loegē op my dattet wy deerde/al soude ick mijn lijf verloren hebbē/ick en hadde hun niet komen misdoen/ende noch wast my leet dat ick daer toe ghedwonghen was/dat ickse daer latē moste. Ende doen sy wist dat sy noch leefde/ende dat ick haren valschen wille niet volbracht en hadt / soo stackse my selve de ooghen wt. Ende als hem Helias aldus had hooren spreecken/ had hy ontfermen op hem/ende badt ootmoedelijck tot Godt ende seyde.

O klaer licht des Hemels ghesichte/
Die een fondament zijt van allen lichte/
Als ghever des lichts hier lichtende
klaerlijck/
Die den blinden op den weghe gaeft zijn
ghesichte/ (wichte/
Die zijn nootdrust badt hy noodts ghe-
Want blindt man arm man seytmen een
paerlijck/ (waerlijc/
Verleent desen armen blinden in lijden
Die oorsake is Heere om mijns behou-
wen/
Eñ daerom is blint gemaect gewaerlic
Ic bid u ootmoedelijc Heer wt trouwen/
Gheeft hem zijn ghesichte/lost hem vañ
rouwen.

Ick en twijffel niet Heere ten is in u
macht/
Dus toont aen hem u Godtlijcke kracht
Op dat uwen lof worde vermeert/
Want valschelijck is dese ghebracht
Ter blintheyt / daer hy luttel op had ge-
wacht.
Dus hy gratien Heere verleent hem tsiē/
Dat bidt ick ootmoedich met ghebogen
knien/
Laet den dau der genadē op hem douwē
Ende doet de duysterheyt van hem vliē/
Want de blindtheydt komt my mijnen
schouwen/
Gheeft hem zijn ghesicht/ lost hem van
rouwen.

Deuchdelijck werck salmē deuchdelijc
loonen/
Dus bidt ic u Koninc bovē alle thronen/
Wilt desen t'ghesichiet weder gheven/

O Goddelijcke kracht ende gratie wilt
hier toonen/
Op dat hy mach zien om een verschoonen
Als hy voormaels dede vrylos van sneve
Wilt mijn bede aenhooren o levende ledē
Ick sal u voort dienen in elcker vrouwen/
Na de selve macht die my mach aencleven/
Dus bid ick u Heere sonder verkouwen/
Gheeft hem zijn ghesichte/ lost hem van
rouwen.

Prince des hemels/ ē der aerdē mede/
Ick bid u hertelijck aenhoort mijn bede/
Laet desen blinden u gratie geschouwen/
Ontslaet hem van der blintheydt ombede/
Die hy om mijnent wille heeft/ sonder
slouwen/ (wen/
Op dat u glorie te meer werde ontbou-
Gheeft hem zijn ghesichte / lost hem van
rouwen.

Als Helias zijn gebet gedaē hadde/ so teeckende hy Marcus ooghen met eenen cruyce/ die terstont by der gratien Gods wel sach/ waer af de Coninc/ ē al tvolck hun verwonderde/ ē danckte Godt met Marcus. Ē Matabrune die gevangen zat gaf den knechten die haer bewaerden soo veel te drincken dat sy in slape vielen/ ē sy brac wt/ ē ginc op eē kasteel mombrandt ghcheeten/ om haer te beschudden voor ongevalle dat sy sorchde haer noch toe te komen om haer verraderye / ē de knechten die Matabrune bewaert hadden/ werden deerlijck gepijnicht Daer na badt Helias zijn Vader dat hy hem wilde geven de silveren ketenē van zijn broeders ende Suster/ dat de Coninck dede. Doen swoer hy niet te rusten voor hy en hadde gevonden zijn broeders/ ē suster/ die in swanē verkeert warē Maer Godt wilde nu zijn macht toonen / wandt int water dat om tslot liep / werden terstont ses Swanē gesien van al t'volc. Ē alsse Helias sach/ riep hy terstondt zijn Vader ende moeder/ ende seyde: comt hier ē aenhiet u ander kinderen mijn Broeders ē Suster / die hun vertoonen komen byder gratien Godts in de Riviere van uwen palleys. Terstont quam de Koninck met de Koninginne vanden hove metten edelen om de Swanen te aenslen. Ē als sy nu saghen dat Helias tot hun quam/ soo maecktense wonderlijcke feeste int water. Ende Helias quam op den oever/ ende sy quamē by hem vliegē/ ē hy streecse over hun pluymen. Doen toonde Helias de Swanen de silveren ketenen/ ē doe stelden sy hun in ordinantie voor hem. Ende daer na dede hy den vijf Swanē de ketenen aendē hals/ ē terstont waren sy verkeert in haer menschelijcke forme/ ende so hy miraculen vertoonden daer iiij. Sonen ē een dochter Ē de Coninc ē Coninginne liepen haer kinderen tegen om hun te kussen ē te omhelsen. Ē als de seste Swaen sach dat sy al hadden haer menschelijcke forme/ ende hy niet/ om dat zijn keten gesmolten was/ so bedreef hy groot jammer/ als oft hy alle zijn pluymen uyt ghetoghen soude hebben. Als dit Helias sach/ soo weende hy seer / ende vertrooste de swaen zynen broeder ende seyde: Mijn lieve broeder hebt patientie / ē en wilt u niet verslaen/ ick wil God ootmoedelyck voor u bidden/ dat ick u noch sal sien een edel Ridder. Ē de Swaen neychde metten hoof de nederwaerts / als hem danckende/ ē alle die dit sagen hadden medelydē met hem / maer Helias trooste se ē seyde/ dat hy noch soude weder keeren in zijn menschelijcke forme/ alsoo devotelijcken soude hy Godt voor hem bidden. Ē met dese woorden waren dē Coninck ē de Coninginne wat vertroost. Ē sy namen de ander vijf kinderen/ ē brachtense seer eerlijcken ter Kercken / ē dedense doopē ē de dochter wert gheheetē Rosse/ ende de zonen hebben noch namaels geweest vrome Ridders/ ende ghemint van Gode. Ē doen werden sy gebracht van der Kercken ter palleyse daer groote ghenuchte/ ende vrolijckheyt was. Ende elck quam daer om te sien dē groote miraculē.

Hoe de Coninck Oriant zijn rijck over gaf zijnen sone Helias/ die hy dede Croonen.

Nae alle

NAe alle dese dingen als de Coninck Oriant sag de groote gratie die God op zijnen zoon Helias toonde/ zo dede hy tot hem komẽ zijn Heerẽ eñ Baroenẽ/ eñ dede daer by komẽ zijnen zone Helias/eñ zeyde: Mijn zoon ick ende al mijn Heeren sien wel dat ghy vol zijt vander gratien Gods alst blijct by miraculẽ die geschiet zijn tot uwe gebeden/ waerom ic u overgeve al mijn rijc/ eñ make u Coninc van alle mijne landen/eñ ic wil datmen u eere/ ende bystant doe sonder weder seggẽ. In een teecken dat my zo belieft/ziet de kroone vanden rijcke die ick op u hooft stelle/ ende geesse u als Coninck in tegenwoordicheyt van alle mijn Heeren. Helias seyde: Ick dancke u Vader al en ben ick niet machtich te regeeren dit Land/maer om dat u also belieft/so en wil ic daer niet tegen seggen. Ende Oriant seyde ick geve u mijn Moeder matabrume tuwe wille/om de groote overdaet die sy uwe moeder ghedaen heeft / ende sy is nu op een van haere sloten dat ghenaemt is Mombrant. Aldus stelle ick dese saken in uwen handen om Justitie te doen nae rechte / maer ick en wilder niet by wesen. Helias seyde wel Heer Vader alst u belieft / ick sweere by der waerheydt ick en sal niet rusten ick en heb tslot ghewonnen / ende ick sal Justitie doen over haer / die met grooten onrecht ende ongelijck heeft willen verraden mijn Moede r endealle haer kinderen.

Hoe Coninck Helias tslot bestormde daer matabrume zijn groot-moeder in was/ende hoe hyse dede verbarnen.

NA dat Helias Coninc gekroont was soo nam hy met hem iij. M. voedtbooch schutters/eñ ij. M. Glavien/sonder tvoet volc/eñ daer waren v. C. Gravers/ die warẽ gestelt by C. edel ridders/ so troc hy van Lillefoort/eñ beleyde tslot Mombrant/ende bestormdet so geweldelijc dat hyt wan/ ende daer binnen quam Ende de Coninc Helias riep dat elc wel toe saghe dat de valsche Matabrune niet en ontliep. Dit hoorde de quade vrouwe ende liep op den toren van tslot met wat volc r/ende maecte haer sterck/eñ meynde haer te beschermen/eñ te bevryden /maer de Coninc overliep dẽ torẽ/daer hy Matabrume heeft ghevonden / eñ hy greepse/ ende werpse ter aerden/eñ seyde :Ay valsche vrouwe / hoe hebt ghy mijn Moeder willen verraden/eñ ons so veel verdriets aenghedaen/ ten waer ter eeren Gods eñ door weere des bloets daer ick van comen ben / ghy suldt van mijn eyghen handen

sterven

derde was Eustachius die een groot Prince was/ maer geen Coninck gelijck de ander twee / om dat hy gheen ander Vrouwen borst soochde dan zijn eyghen Moeder/alzoo dat hier nae noch sal verklaert worden.

Hoe de Grave van Franckenborch valschelijck beklaechde Clarisse voor Keyser Otto deerste/int Parlament te Nimmeghen en de hoe de Ridder mette Swaen te Nimmeghen aenquam.

HIer wil ick u latē vande Ridder metter Swaen Helias / die nu reyst nae Nimmegen/byden Keyser/om te beschermen de Hertoghinne van Billoen / alst volght. Den Keyser Otto van Almanien d'eerste dies naems/onder hem houdende tlant van Ardennen/van Lupe ende Namen / die hiel zijn Parlament te Nimmegen/ēn al die ongelijc gedaen wert quam voor den Keyser om recht te hebben /zoo ghevieldt dat den Grave dede voor recht roepen voor den Keyser de Hertoginne/ ēn hy wilde haer onrechtelijck onterven/ ēn hy zeyde valschept over haer. Als nu den raet des Keysers al vergadert was/ zo vertoonden hun de twee partijen voor recht. Doen dede de Grave zijn sake opē ēn betrech de Hertoginne onrechtelijc ēn zeyde datse had doē vergevē haren man/ ende dat haer man was over zee geweest zonder wederkeeren drie jaer lanc binnen welcken tijden zy gebaert heeft een dochter/ende dat die tonrecht gewonnē was/ ēn dattet lant van Billoen gecomen was van zijn Vaderlijcke erve/waerō hy zeyde voor zijn recht dat de Hertoginne niet en mochte behouden dit Hertochdom als voor haer duwarie van haren man noch desgelijcks haer dochter / als onrechtich oor van desen Hertochdom / want zy onrecht is/dit wilde hy waer doen / om het Hertochdom te besittē als gerechtich oor vā zijnē broeder dē man der hertoginne. De Hertoginne antwoorde so zy best kōde/ende zy ontkender al dat haer ēn haer dochter op geleyt was/ēn zy seyde dat hy haer eere gequetst had/ēn meende daerom rechte te hebben vander schanden/ēn ongelijc die hy haer opleyde. De Keyser seyde: Vrouw dese schandelijcke stucken zijn sakē om u te dooden/ist dat ghy daer niet tegē en zijt/ aengesien dat hijt toonē wil. De Grave zeyde : Heere in bewijs der waerheydt zoo geve ick mijn hantschoen om te wederstaen/ēn daerom te kampen/ dattet zo is zo ick geseyt heb/waerom zy

der

der doot schuldich is/ende en mach t'Her-
tochdom niet besitten. Doē seyde de Key-
ser: Ghy ziet wat hy doet waerom ick hē
niet weder segghē en mach/ hierom soeckt
eenen Ridder om te kampen / ende om u
recht te houdē dat ghy hem ontkent/ende
ick sal u dach en tijt gheven om u beste te
doen. De goede Vrouwe sach al om of-
ter yemandt waer die voor haer kampen
wilde/maer sy en vant niemandt/hierom
socht sy troost aen Godt om haer te hel-
pen in haer recht. Aldus waren de Gra-
ve/eñ Hertoginne int gedinge voor tpar-
lament des Keysers tot Nimmeghen in
Gelderlant: Alwaert de Edel Ridder He-
lias tschepe aenquam hy gelepde van de
Swaen/eñ hy blies zijnen hooren die hem
zijn Vader gegeven hadde/zoo dat zijt al-
le hoorden die by den Keyser waren/ende
sy sagen ter vensteren wt/eñ een Swaen
een Schip voortrecken / daer Helias in
stont wel ghewapent/als een vroom Rid-
der toebehoorde. Als hē de Keyser te lan-
de zach komē/ was hy verwondert/want
hy sach terstont dē Swaen mettē tschepe
weder keeren daer de Ridder uyt was.
Doen ontboodt hy den Ridder voor hem
te komen/eñ de Hertoginne sach hem ooc
komen/ doe vertelde sy haerder Dochter
eenen droom/eñ zeyde: O mijn lieve doch-
ter hoort: Desen nacht heeft my ghedocht
dat ic dinghe tegen den Grave/eñ dat ick
veroordeelt was ter doodt te verbarnen/
maer daer quam een vlieghende Swaen
die water bracht om tvier te blusschen/eñ
wten water quam eenen Visch dien ont-
sachmen alzoo dat elckerlijck beefde/daer
om ick geloove dat desen Ridder my zal
verlossen vander doot. Eñ Helias groe-
te heusselijc den Keyser/eñ de Keyser hem
weder / hem vragende hoe hy daer geko-
mē was. Doen zeyde Helias: Ic ben een
arm Ridder van avontueren om u trou-
welijck te dienen/hebdy mijnē dienst van
doen. De Keyser zeyde: zijdy een Ridder
van avontueren/zoo hebdy hier vonden/
want siet hier de Hertoginne vā Billoen
met haer dochter die heeft de Grave van
Franckenborch beschuldicht met een on-
eerlijc stuc zondich genoech ter doot/ende
om haer jonge dochter tonterven/ende ist
dat sy niemandt en vindt die voor haer
kampt om haer recht te beschermē tegen
hem / die den kamp beroepen heeft voor
al dit volc/zo moet sy de doot sterven /eñ
t'Hertochdom vā Billoen sal den Grave
toekomen: Hierom indien ghy voor haer
kampen wilt/eñ ghy dē Grave verwint/
zo sal ick haer wederom vroelijck stellen
in haer erve eñ ghy sult hebbē haer doch-
ter te houwelijck. Als Helias den Keyser
had hooren spreecken/aensach hy de Her-
toginne die hem docht te zijn een eerbaer
vrou/eñ sach de schoonheyt eñ weselijck-
heyt vander dochter die hem wel beviel/
eñ badt dē Keyser dat hy alleen wat spre-
ken mochte met de Hertoginne /dat hem
geschiede/doen nam hy de Hertoginne al-
leen /eñ zeyde: Vrou ist dat u belieft zoo
sult ghy my sweeren de rechte waerheyt/
eñ ic zal hedē een getrou dienaer wesē in
u sake. Sy zeyde: O edel Ridder/ic sweer
u by den levenden God dat ick u de waer-
heyt segge. Doen zeyde Helias Vrouwe
bydent eet die ghy my ghedaen hebt/zijdy
niet schuldich deser saken? Doen zeyde sy
neen ick / Godt moet nimmermeer mijn
ziel ontfermen heb ict opt gedacht daer ic
mede beschuldicht ben. Doen zeyde He-
lias: Vrou zoo hebdy dan vonden eenen
kampioen die u eere bewaren zal eñ ic sal
desen dach uwen vyandt tonderbrengen.

Hoe Helias kampte teghen den Grave van Franckenborch die hy verwan.

DE edel Ridder metten Swaen quam
weder totten Keyser/eñ zeyde: Heere
doet comen ten percke den geenē die dese
Vrou beschuldicht om die te onteeren eñ
te doen doodē /want ick ben bereet tegen
hem te slaen. Ende als hy dit geseyt had/
zoo quam de Grave/ende zeyde: Vriend /
wat begheerdy / ghy thoont u zeer moe-
dich

dich dat ghy u soo geerne wilt onderwin-
den eē sake die u niet aen en gaet. Helias
zeyde siet daer mijnen hantschoen/ick le-
veren u om de eere Gods ende om de min-
ne van die Edel Vrouwe / ghy sult desen
dach zien wat een Ridder van avontuerē
doen kan. Ende de Grave nam de hant-
schoen/ende terstont wert den kamp ghe-
stelt vanden Keyser die een eedt van hun
beydē ontfinc/ ende vraechde wanneer sy
kampen wilden. Doen begeerde Helias
den dach terstont/dat hy consenteerde/ eñ
de Grave en dorste niet ontseggen van
schandē/ende t' peert wert gereet gemaect.
Doe quamen de kampioenen/ eñ Helias
nam zijnē silveren schilt metten dobbelen
cruyce eñ de Grave quam oock wel voor-
zien ende daer waren teghenwoordich de
Keyser eñ zijn Heerē/ende de Hertoginne
eñ haer dochter/ eñ noch meer ander met
haer. Ende als de Hertoginne/ende haer
dochter saghen komen haren kampioen
Heliam / zoo baden sy Godt dat hy hem
helpen wilde/ eñ victorie verleenen tegen
harē vyant na haer goet recht. Doē
quamē sy aē malcanderē dat sy bey-
de hun lanciē brakē. Eñ doe vochtē
sy mettē sweerde/so dat hē de Gra-
ve niet meer sweerē en mocht/maer
de vrome Helias hoopte altijdt in
Godt/als de gēe die rechtelijc cāp-
te. Eñ de Grave bat Heliā dat hy
hē tijt gave om met hē te sprekē/ dz
Helias dede/eñ de Grave seyde/soo
edel Ridder believet u gheeft peys/
eñ mach ic tot mijnen rechte komē
ic sal u mijn dochter gevē mette lā-
den vā Ardenē dat seer vruchtbaer
is. Doen seyde Helias: neyndy dat
ic tverraetschap sal volgē dz gy op
gestelt hebt/ic liet my liever ontledē
vā lit te lit/hierom en segter niet af
want vā my en suldy geē ontfermē
hebbē/eñ ic beloof God die my ge-
sondē heeft dat ic de Hertoginne ō-
lossen sal vā alle verraderye op desē
dach/eñ trouwē haer tegē uwē wil-
le/aldus verweert u lijf. Doē sloech
de Grave Heliam op zijnen rechtē
arm dat hem tsweert ontviel. Als
dit Helias sach / spranck hy vā zijn

Peert ter aerden / ende nam den Grave
ende wierp hem met macht ter aerdē/ eñ
brac hem zijnen schilt van den halse/ende
nam hem zijn sweert upter hant. Als de
Grave hem verwonnen sach gaf hy hem
op/eñ zeyde: Edel Ridder ick roepe gena-
de/ eñ om Gods wil beschuddet mijn lijf.
ick sal u mijn lant geven. Helias zeyde: O
valsch Verrader dus en suldy upt mijne
handen niet komen/maer ick wil wreken
de edel Hertoginne/eñ haer dochter. Eñ
dit segghende verhief hy zijn sweert dat
hy den Grave genomen had/ende sloech
hem den helm van dē hoofde/ende sloech
hem den hals af. Als de Hertoginne ende
haer dochter dit sagē dancten sy God dat
hy haer kampioen victorie had gegeven.

Doe

Hoe Helias troude de Dochter vande Hertoghinne om dat hy den Grave verwonnen hadde inden kampe.

DOe de edel Helias dē grave verwonnen had/so groete hy heusschelijc den Keyser Otto/die hem eerlijc ontfinc. Eñ daer nae groete hy de edel Coninghinne/ die hem seer dancte van t'gene dat hy gedaē hadde voor haer. Eñ terstont quam de Keyser totter Hertoghinne seggende: Vrouwe ick gheve u wederom u lant/ende stelle u wederom in u eere sonder eenighe schult/alsoomen de waerheydt nu bekent Doe seyde sy: Ic danck u Heere van dié eñ nu gheve ick weder mijn lant Billoen/ die dat eerlijc gewonnē heeft/ eñ daer toe geve ic hem mijn dochter die nu voortaē met hem tlandt besitten sal/want ick wil my begheven in een Clooster om God te dienē als ic God belooft heb/ die my bewaert heeft by desen Ridder. Doen riep de Keyser de Ridder mette Swaen is nu Hertoge van Billoen/ eñ hy sal trouwen Clarisse der Hertoginne dochter als hem belooft is. De Ridder was te vreden / eñ des anderen daechs wert de bruyloft gehouden in des Keysers hof te Nimmegē daer groote geneuchte gemaeckt was in veel manieren. Eñ aldus heeft de Ridder mette Swaen t'Hertochdom van Billoē gecregen. Eñ als dese feeste eñ geneuchte xiiij.dagē geduert hadde/ so nam de Hertoge oorlof aenden Keyser/ende dede hem manschap als dat recht was/eñ vertrocken soo te samen nae Billoen. Maer als hy onder weghen quam/ soo vant hy veel vrienden van den Grave van Franckenborch / die hem seer vreeslijc besprongen/ om te wreecken de doot van den Grave/ maer hy stelde hem vroomelijck met sijn volck te weer/ soo dat sy door reys den tegen sijner vyanden danc/eñ quam so eerlijck int Landt van Billoen/daer hy met grooter blijschap ontfangen werdt/ende daer hieltmen open Hof een maent lanck voor alle man gaende eñ comende. Ende sijn Vrouwe wert bevrucht datse ter neghenster Maent baerde een Dochter die eerlijck ten doope gedragen wert/eñ Yda wert genoemt/ die nae was die Moeder vandē Edelen Prince Godefroy/Boudewijn eñ Eustaes/eñ dees dochters wies op in alle deuchdē tot datse groot geworden was. Doen gebielt op eenen dach dat de Hertoginne was spelē geredē met haren man/ so vraechde sy hem van wat lande hy was/eñ van wat vrienden ende

maghen / ende hy en wilde haer daer op niet antwoorden / maer hy verboot haer dat sy hem niet meer vragen en soude oft hy soude vā haer scheydē / eñ so en sprac se niet meer / ende sy bleve t'samen in goeden vrede ses jaren lanck. In dien tijde hadde haer de oude Hertoginne begeven in een Clooster om Godt aldaer te dienen.

Hoe Helias liet 't Hertochdom van Billoen / ende van daer scheyde om dat sijn wijf anderwerf vraechde / van wat lande hy was eñ hoe hem de Swaen weder vertoonde metten Schepe om hem te gheleyden.

ALs die Hertoginne op eenen Nacht lach by harē man / vraechde sy anderwerf van wat af komste hy komen was / dat hy nochtans haer verbodē had / maer tis gelijckmen sept / datmen den vrouwen verbiet / dat doense meest / o Heere ic soude soo geerne weten van wat afcomste ghy zijt. Als Helias dat hoorde / soo was hy droevich / ende antwoorde grammelijck / ghy weet wel dat gijt niet weten en sult / eñ ic gelove dat ic morgen uyt desen lant scheyden sal / eñ ic sal gaen tot Nimmegē om oorlof te neemen aenden Keyser in u presentie van al de Heeren. Doen weende de Hertoghinne seer / ende claechdet haer volck / eñ seyde: Aylacen nu heb ic verlorē t'geselschap van mijnē goeden Man / om dat ic te veel heb gesproken / eñ en heb mynen mont niet connē bedwingen / ende sy ginc ooc tot haers dochters bedde die de Vader seer beminde / eñ seyde dit haer ooc die doen tot haren Vader ginck / jammerlijck weende en seyde. O lieve Heere Vader / hebt doch ontfermen op mijn Vrou moeder / eñ op my. Aylacē wildy ons latē wat sal ic dan aengaē / och sal ick nu blijven Vaderloos in mijn jonghe daghen / mijn uytvercoren Vader en wilt ons niet latē. Doē dit de edelman sach vertrooste hyse seggende. Mijn lieve dochter en wilt sulcken rou niet hebben / want ic sal u / eñ u Moeder wel besorghen. Eñ smorgens stont de Hertoge op droeflijck weenende / eñ hy seyde tot sijne Heeren: Ic bid u dat ghy mijn wijf / eñ mijn dochter wilt ghelepen te Nimmeghen / om daer eerlijcken oorlof te nemen aenden Keyser / eñ dat ic hem bevelen mach al mijn saken die ic te doē heb / want ic en sal nimmermeer weder keeren. Doen seyde hy mijn vrienden ick beveel u dat ghy altijt wilt helpē bewarē dit lant vā Billoen met mijn wijf / eñ mijn dochter. Eñ dē tijt is dat ic moet scheyden / want ghy sult sien comen een Swaen / die brengen sal een scheepken / eñ sal my geleyden te Nimmeghen / eñ noch sprekende quam de Swaē also hy geseyt hadde / ende hy maeckte groot gekrijsch / recht oft hy Heliam riep / eñ hy nam ootmoedelijck oorlof aen hun allen / waerom de Edele seer weenden / om dat hy achter liet sijn wijf eñ kint dat jammer was om sien. Eñ als de borgers beclaechden het scheydē van harē Heerē. Eñ de Edel Helias ginck 'tschepe daer de Swaē groote blijschap om maecte / want dē tijt naecte dat hy soude weder keerē in sijn menschelijcke forme / ende zijn so gescheyden / ende vertrac totten Keyser om hem te bevelen sijn Wijf ende Dochter.

Hoe de Hertoginne ende haer Dochter te Nimmeghen trocken.

ALs nu Helias te Billoen was / soo nam de Hertoginne met haer dochter tot Nimmeghen voor den Keyser / weenende / eñ clagende over harē goedē Man die haer laten wilde / eñ seyde: Och genadige Heer Keyser wilt ontfermen hebben op my / eñ op mijn dochterkijn / want ten zy by uwer gratien / ic sal verliesen dē genen die ghy my gaeft tot eenen man / ende Heer. De Keyser seyde: hoe so? Sy seyde: hy wil weder keeren te Lande van daer hy quam / als hy my eerst quam beschermen

men / want die Swaen die ghy saecht is weder comen met sijnen schepe / eñ heeft hem gehaelt/eñ hy is by hem. Doen seyde de Keyser ghy moet hem vertoornt hebbē. Doen seyde sy hoe sy sijn gebot gebroken had. Eñ als sy noch te samen spraken/so quam de Edel Helias mettē Swaen aen des Keysers palleys/eñ blies sijnē horen als hy eerst dede/eñ seyde: ick hoore uwen Man. Sy seyde: Ic weet wel dat hy hier comen sal /maer t'is om oorlof te nemen aen u / ende aen ons / om nimmermeer weder te keeren ten sy by uwer voorsinnigher wijsheyt. Doen quam Helias voor den Keyser/dien hy ootmoedelijck groetē eñ de Keyser ontfinc hem minnelijck. Eñ Heleas seyde: Heer Keyser ick vertijde het Hertochdom van Billoen / want dat en sal ic niet meer besitten/want ic moet weder keeren ten lande daer ic af quam/dus bevele ick u mijn dochter/eñ geefse u over als u dochter/eñ ick bidt uwer goedertierenheyt dat ghy haer wilt zijn een vader/ ende vrient/eñ wiltsch[o]uwen als den tijt is na uwer believen/gelijck als ghy geweest zijt een sake van onsen houwelijck/ eñ houtse onder u beschermē/in vryheyt van haren Lande/want ic en sal niet weder keerē. Doen seyde de Keyser: O Edel Ridder mijn vriendt / ghy hebt my eenen grooten eet gedaē eñ behoort dien te volbrengen/ende u huysvrou te laten is tegē Godt ende de lief de/eñ hier is u dochter Yda /sonde t'haers met recht ontfermen. Doen seyde Helias Heere by noot saecke moet ick vertrecken in een ander kant /aldus bid ick u dat ghy my wilt vergheven dat ic heb misdaen/want ic en mach niet langer blijvē/siet daer dē Swaen die my verbeydt. Doen seyde de Keyser/om de wille Godts te doen soo en wil icker niet tegen seggen. Doen quam hy/ ende kuste sijn Vrou eñ Dochter seer weenende/ende oorlof nemende/ doen nam hy oorlof aen den Keyser hem bevelēde sijn wijf eñ sijn dochter in gratie. Eñ de Keyser beloofde t'beste te doen eñ sijn Dochter te houwelijcken alst profijt waer. Eñ doe vertrack de edel Helias en ginc opt water daer hē de Swaen verbeyde / ende als hem de Swaen sach was hy blijde. Eñ doen geleyde hem de swaen weder tot Lillefoort.

Hoe Helias quam tot Lillefoort ende hoe de Swaen by den wille Gods weder keerde in sijn Menschelijcke forme.

DOen de edel Coninc Oriant op eenē dach ter Tafelen was ghesetten met sijner Coninginne/ende vijf kinderen soo quamen inder Revieren haer ander twee sonen/Helias eñ de Swaen sijn broeder/ die hem daer had geleyt/ende als Helias by de plaetse van Lillefoort was/so blies hy blydelijck sijnen horē/ so dat de vader tgeluyt hoorde /eñ stont haestelijc vander tafelen op/eñ seyde. Mijn wijf ende mijn kinderen weest blijde / want hier comt mijn sone Helias /ende sy sagen door die venster Helias wten schepe gaē/ende doe gingen sy hem tegen/eñ hebben hem omhelst/ende gecust door grote blijschap die sy hadden /ende gingē tsamen te pallepse voor Vader eñ Moeder die hem blydelijc ontfingē Doen seyde Beatris mijn sone waer hebdy gheweest/het is by acht Jaren dat wy u niet gesien en hebben. Doē seyde hy Moeder ghy sult dat wel weten op een ander tijt wilt God Eñ sy vraechde/waer is onsen zone de swaen die u leyde met een Schip? Doen seyde Helias/hy is weder ghekeert int water/doch ick sal hem gaen halen/eñ sullē sien oft wy hem door gebeden konden tot sijner menschelijcke gedaente brengen/twelck sijn vader eñ Moeder behaechde/ende hy ginc na de riviere/eñ riep de Swaen sijn broeder tot hem/die wel blijdelijck na hem toe quam/ ende Helias leyde hem gelijck als hy Heliam geleydet hadde. Als sy int Hof waren dede de Coninck gebieden eenen biddach/ende vastēdach/op dat elck een eendrachtelijc Godt soude biddē sijnen sone te willen verleenen sijn natuerlijcke ghestalte. Hierentusschen heeft de Coninck

den Gontsinit ombiedē die. de twee nappen vande ketene deses jongheliucx ghemaect hadde/eñ beval hem wederom een ketene daer vā te maken/als die geweest hadde/twelck de Gontsmit terstont dede/ eñ brachtse den Coninc/diese Helias gaf. T'sanderdaechs is den Coninck met die Coninginne/ende Helias met de Swaen sijn broeder/eñ alle de Heeren ter Kerckē gegaen/al waer sy de Geestelijchept/ende by nae alle t'volc vander stadt vonden om Godt eendrachtelijck te bidden als sy nu alle berepdt waren om Godt aen te roepen/ soo heeft Helias de Swaen op een Outaer gestelt/ende hem de keten om den halse ghehanghen hebbende/is hy neder geknielt /als ooc alle die daer tegēwoordich waren/eñ hebben Godt eendrachtelijck gebedē/dat hy sijn genade eñ bermhertichepdt wilde bewijsen aen des Coninex zone/hem veranderen in sijne menschelijcke gestalte/ende aldus een tijt lanc biddende /heeft God hun gebet verhoort/ ende de Swaen is verandert ende tot een schoon jongelinck ghewordden/ende wert terstont gedoopt / ende Esmeri genaemt waer door sulcken blijschap was /dat dē Coninc processie generael dede gaen/ende alle de klocken dede luyen /lovende ende dancken de Godt van sijn Mirakel/ende ontfermhertichepdt/ende de Coninck hiel open Hof xiiij.dagē lanck van blijschap/ dat hy alle sijn kinders welvarende/ende ghesont by hem hadde.

Hoe Helias sijnen vrienden vertelde al sijn gheschiedenisse/ ende hoe hy Religieus wert.

Doen Helias weder comen was/ende lutteI tijts by sijnen Vader eñ Moeder gheweest had / soo wilde hy hem begeven om Godt te dienen ter plaetsen daer hy genoot was/daer de Coninc een Clooster had doen maken. So versaemde Helias sijn vriendē eñ magē/eñ vertelden hun alle sijn avontuerē die hy gehat had sint de tijdt af dat hy van daer getrockē was. Eñ daer na sepde Helias: Mijn beminde vader eñ Moeder/mijn lieve broeders ende suster/ende alle mijn hertlijcke vriendē/ic neme aen u alle oorlof om mijn leven te beteren/eñ riligeus te wordē om mijn Ziele te bewaren /die om te bidden voor alle mijn vriendē. Daerō mijn broeders eñ Heerē/ic bid u ootmoedelijck dat ghy wilt helpen beschudden u Lant /als vrome Ridders eñ erfgenamē des lants. Eñ hier en dorste niemant tegen seggen/ wantet Goddelijc was /eñ der zielen salichept/eñ een goet exempel voor hun allen. Maer de Heeren beweenden al te samen het deerlijck schepdē van Helias /eñ ginck met eenen stock in sijn hant totter Heremitagien daer hy blijdelijck ontfanghen was vanden anderen religiosen/die sijn Vader had gefundeert. Daer na dede hy maken een schoon groot slot gelijckē de den slote van Billoen/eñ dede noemen Billoen/eñ dat ontrent Ardennen. Ende om t'profijt vandē Clooster gaf hy groote vryheden / eñ stelden daer mercten dat elck vry gaen mocht /ende hy ordineerde dertich religiosen om Godt te dienen/eñ hy bleef by hun /ende hielt ootmoedelijck de selve regulen.

Hoe Kepser Otto Helias Dochter ten Wijve gaf Eustachius den Grave van Boenen.

Doe Yda Helias Dochter xiiij.jaren out was/so heeftse de Kepser te houwelijck gegeven den Grave van Boenē Eustachius. Ende cortelinghe wertse bevrucht/en sy sach een visioen inder nacht dat haer dachte datse in haer bedde vant drie kleyn Kinderkens diese selve ophielt met hare borstē /ende de twee eerste hadde elck een croone op hun hooft /ende mē brack den derden de croone / om dat hy een andere Vrouwe soochde dan sijn moeder/eñ doen ontwaecktese. Doe hoorde sy een

een stemme vanden Engel / seggende Yda ghy sult ontfangen van uwen Man drye knapelijcke kinderen die ghy selve ophouden sult met uwe borsten / welcke kinderen Godt geven sal sijn benedictie/want sy sullen winnen t'Heylich lant wt de handen der ongheloovige. Als Yda dit hoorde/loofdese Godt daer af. En binnen drie jaren achtervolghende/bracht sy ter werelt drie schoone kinderen/die eerste was gheheeten Godevaert / de ander Boudewijn/de derde Eustachius die sy seer wijslije op voede. Op eenen tijt opten Pincxter dach / soo quam te Billoen die Bisschop van Lodick/de Hertoghe van Brabant/ de Grave van Vlaenderen/de Grave van Namen/en meer groote Heeren die daer gecomen waren /om een tractaet aengaende den lande. Ende de Gravinne was ter kercken / en sy beyde wat lange van haren jongen soon Eustachius /die so seer weende / dat een ander Vrou hem te suyghen gaf. En als sijn Moeder vander kercken quam vantse de vrou/des sy verwondert was/ende seyde: Ach Vrouwe wat hebdy gedaen nu sal Eustachius mijn soon zijn weerdicheydt verliesen /om dat hy u borsten gesogen heeft / waeromme ic u wel haten mach. De Vrou seyde: Ic meynde wel te doen/om dat hy soo weende/ende meende t'kint te stillen. En soo bleef de Gravinne by haer kinderen sonder eeten/en drincken van ongenuchte. Ende na den eten bracht de Grave al de Heeren in sijn camer om hun sijn drie Sonen te toonen /ende sy sagen de Gravinne by haer kinderen/ende de Heeren groetense vriendelijck/maer sy en stont niet op om hunlieden weder reverentie te doen / waerom haer Man gram was/ ende hy sant elcken weder in sijn Herberghe / ende doen strafte hy seer sijn Vrouwe segghende : Ghy hebt my vertoornt/om dat ghy geen eere bewesen en hebt/so grooten Heeren / daer voor de Coninginne van Vranckrijck op gestaen soude hebben om hun te groeten. Doen seyde sy : Heere en weest niet gram op my / wandt door de eere van uwe twee Sonen/ soo mach ick my so Edel prijsen/ als een Coninghinne. Hoe soo seyde de Grave. Sy seyde: Al de werelt mach my wel eeren om de waerdichept der kinderen / wandt sy sullen noch eens winnen t'Coninckrijc van Jerusalem/ende sullent Heylich graf brenghen wt de handen der Sarazijnen/ende daer en is geen Coninc diet soude dorren bestaen. Doen seyde de Grave/ ic meene dat ghy droomt ende al diet hooren souden / segghen dat ghy sot waert. Doen seyde sy : Heere en houdet niet voor spot dat ick u segghe/ want die Enghel hevet my ghebootschapt. Ende daer nae en strafte de Grave haer niet meer/ ende seyde : Godt gheeft.

Hoe de Hertoginne van Billoen dede soecken haeren Man/ende hoe haer Dochter met neerstichept op voede haer kinderen.

DE goede Hertoghinne van Billoen was dicwils int geselschap van haer der dochter/daer sy seer beclaechde haren Man Helian/om welcke sy menigen bode had gesonden om te soecken. So gebielt dat sy een van haren dienaers Poncius gheheeten uyt sont nae Jherusalem/daer hy vijf dagen was/ofte Helias dien wech hadde aengenomen/so quam Poncius op eene dach in een kerck /daer hy eenen Abt vant/gecleet na die maniere van Vrancrijc na sijn oorden/die hy vraechde van waer hy was/en hy seyde ic ben wten walschen lande van Billoen/en ic ben de Abt van S. Cruyen Gerardus/ en Poncius seyde ic ben ooc van Billoen. Doen seyde de Abt willecom moetty zijn/ick ben blijde van uwer comste/ en want dit Gods aldus believt/ so willen wy onder ons beyden weder keeren te lande. En de Abt leyde Poncius in sijn Herberghe/ daer sy spraken van hun saken/ en doen waren in Jerusalem vergadert veel Heeren wt Turckijen/ en ander landen/als den Soudaen van Persen/de Coninck Corbie/Abraham van Damias/de Conick van Cortanie / Dedekijn van

Caberien de koninc van Antochien/Salomon van Piquea/de koninc Phileston/de Coninck Scabon Dodekijn van Damast/Matabrune vā Olipherné/eñ colobrāt sijn sone/die gecomē warē ten gebode van den koninc Corbobas/die sijne sone Cormunerant over gaf tconinerijc vā Jerusalem by sijnen levenden lijve/in tegenwoordichept van al de Heeren/eñ sone was xv. jaer out/eñ hy wert Coninc gekroont/daer soo groote feest was/dattet onseggelijck was. Desen Coninck quam sprekē den Abt vande Princē van Vranckrijc eñ van hunne manieren/waer af hem den Abt die waerheydt seydt /waer door Cormunerant de Heeren van Vranckrijck seer prees. Doen badt d'Abt om ghelepde voor hem eñ Poncius/twelck de koninck hem geerne gaf/eñ presenteerde hem veel gaven om hunne wijsheyt. Doen trocken sy van Jerusalem nae de haven Jaffe/ende ginghen aldaer t'Scheye.

Hoe de Abt ende Poncius int weder keeren van Jerusalem na Romen trocken ende hoe sy Heliam vonden.

ALs de Abt eñ Poncius hun devotiē gedaen haddē te Romen soo keerden sy weder in hun lant. Eñ als sy indē wege waren/so wilde Godt dat sy verdolen souden/ende sy gingen in een wildernisse daer sy niet en wisten vanden weghe/soo gevielet na veel reysens dat sy quamē by het Casteel dat Helias had doen maken. Ende Poncius seyde: Siet wy zijn in ons lant/de Abt seyde/my dunct dat wy noch verre daer af zijn. Doen seyde Poncius. Heere so is dit slot heel gelijc den slot van Billoen. Na dese woordē om dat de nacht aen quam/so gingen sy ter Herbergen in een Dorp by tkasteel/eñ sy ontboden den Prochiaē vant Dorp/om te wetē in wat lande sy waren. Doen seyde de Prochiaē ghy zijt gepasseert tgroot bosch vā Ardēnen/eñ nu zijdy comen tot aent Slot van Billoen. Doen seyde de Abt hoe can dat wesen wy zijn uten lande dat ghy noemt eñ wy zijn noch veel mijlen daer af. Doē seyde de Prochiaen tis waer /ick heb int lant gheweest daer ghy af seght/maer dit slot is genoemt Billoē/om dat Helias de zone van koninc Oriant trac tot Nimmegen by den gelepde van een Swaen daer hy eenen kamp sloech teghen den Grave van Franckenborch / daerom de Keyser hem te wijve gaf de Hertoginne van Billoen daer ghy af spreect/so dat hy ontrent seven jaer daer was. Daer nae keerde hy weder in dit lant by den gelepde vanden Swane. Eñ int weder keeren dede hy maken een Casteel/eñ noemdet Billoen Als Poncius dit hoorde/soo kende sy wel dat hy tijdinge soude hebben / ende dancte de Godt. Doe seyde hy totten Prochiaen. Heere/de Coninc/eñ Coninginne die ghy seght te wesen sijn Vader ende Moeder/woonense hier in dit Casteel. De Prochiaen/seyde jae/want sy beminden hunnen zoone Helias soo seer/dat sy gelaten hebben Lillefoort/eñ zijn hier comen wonen Poncius seyde/is Helias doot? Neen seyde dē Prochiaen: Ic heb hem noch binnē ses dagen ghesien/eñ Godt heeft menich schoon mirakel door hem eñ sijn gebeden vertoont. Hy is nu eē religieus in eē clooster dat sijn Vader hevet doē makē /daer hy Godt dient in penitentie. Doen seyde Poncius Nu Godt sy gelooft dat ick tijdinghe van hem ghehoort hebbe / ende Poncius bleef verblijt alle den nacht.

Hoe Poncius den Coninck Oriant tijdinge bracht vander Hertoginne van Billoen.

DE Abt van S. Cruyen eñ Poncius ginghen des morgens vroech totten Kasteele daer hem de Coninck Oriant teghen quam/eñ Beateris met hare kinderen: ende doen Esmeri des Coninckx soon hun lieden sach/soo kende hy de habijten/eñ quam by hun eñ dede reverentie/vraghende van waer sy quamen Poncius seyde

seyde wy zijn van Billoen/ eñ hebbe langhe ghesocht een Ridder die een Swaen geleyde/doe hy sijn wijf verliet de Hertoginne van Billoē/ wiens dienaer ic ben. Als Esmeri dit hoorde began hy te lachen/ende seyde: Lieve vriendt dat is mijn Broeder. Poncius seyde: Levet hy oock noch? Ja seyde Esmeri. Doen riep Esmeri sijn Vader ende Moeder/ende seyde Siet hier twee mannen gesonden vanden Hertoginne van Billoen mijns broeders wijf die sullen ons van haer/eñ van haer Dochter tijdinge seggen. Ende Poncius vertelde hem alle de sakē/ hoe dat de Hertoginne seer bedroeft was/ende hoe haer Dochter gehout was aendē Grave van Boenen. Eñ men leyde den Abt eñ Poncius int Kasteel / daer sy wel ontfanghen waren/eñ daer blevē sy dien nacht. Des anderen daechs leydese Esmeri int Clooster daer sy Heliam vonden inder Kercken voor den hoogen Outaer/sittende op sijn knie. Ende Helias seyde: O Broeder Esmeri wat isser nieus? Esmeri seyde: Hier zijn twee mannē die u tijdinge brengen van uwer Vrouwe/eñ Dochter Yda die gehouwet is aen de Grave van Boenen. Als Helias hunlieden sach soo kende hy Poncius/ende quam hem omhelsen eñ kussen/eñ seyde: Weest willecom mijn vrient/hoe ist met mijn Vrou / ende mijn Dochter Yda? Doen vertelde hem Poncius hoe sy hem had doē soeckē in menich kant/ eñ vraechde hem oft hy niet en wilde weder heerē totten lande van Billoē/ ende Helias seyde neen ic/want nimmermeer en sal ick uyt desen Clooster gaen/ daer ick nu in vinden mach die salicheyt mijnder zielen. Doē seyde Poncius: Heer ick ben seer verblijt in mijn herte/dat ic u sien ende spreken mach/ende u vrouwe de Hertoghinne sal seer verblijdt zijn/als sy dit verhoort. Eñ Helias seyde: Ghy sult my seer ghebieden tot haer/ ende mijnder dochter Yda/eñ ick ben seer verblijt datse eerlijck gehout is. Doen nam hy al weenende oorlof aendē Abt/en aen Poncius/ eñ hy leydese om t'Clooster te besien/ende hy dede hun goede chiere met sijnen broeder Esmeri. Daer nae bat Pontius om een litteecken / dat de Hertoginne sekerlijc weten mocht dat hy hem vonden had. Eñ Helias seyde gheeft haer in een waer teecken desen rinck die sy my wt Lief den gaf: Eñ daer toe sant hy haer eñ sijnder Dochter groote giften/ ende den Abt eñ Poncius gaf hy groote gaven. Eñ sy namen oorlof aen Helias/ ende gingen met sijnē Broeder Esmeri na t'slot van Billoen/daer sy willecom waren. De Coninck ende Coninghinne deden bereyden groote presenten die sy sonden haer dochter de Hertoginne/eñ haer Dochter Yda de Gravinne van Boenen. Doen namen sy oorlof aen den Coninck/ende aen haer allen/ende zijn van daer ghescheyden.

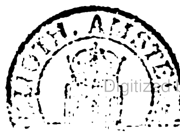
Hoe Poncius te Billoen quam/ende tijdinghe bracht der Hertoghinne van haren Man Helias.

Op ons Heeren Hemelvaert dach soo satē over Tafel de Grave van Boenen eñ sijn wijf Yda metter Hertoginnen van Billoen/ende doen quam Poncius/ hy hem hebbende eenen Muyl ghelaeden met costelijcke presenten / ende ghiften/ in de Zale daer sy aten / ende als hem de Hertoghinne van Billoen sach/stontse op vande Tafel/ende seyde: Zijt willecome Pontius/hebdy mijnnē Man Helias niet vonden? Doen seyde Poncius: Jae ick vrouwe/ in een litteeckē siet hier sijnē rinck/die hy u sendet/ waer af sy verblijt was/eñ kuste den rinck/weenende eñ clagende haren getrouden man Helias/ende seyde tot Poncius : Dits een waerachtich teecken dat ghy hem vonden hebt. Poncius seyde: Vrou ick heb met my gebracht eenē Muyl met costelijcke juwe elen die hy u ende u dochter sent/ende hy is een zone vandē koninck Oriant/ eñ heeft vijf Edel Ridders tot broeders ende een Suster/ende hy is van grooten geslachte. Ende de Hertoginne ende haer Doch-

ter waren seer verblijt van desen/ en oock de Grave van Baroenen. En Pontius seyde / dat hy een Religieus was in een Abdije die sijn Vader hadde doen make / ende seyde dat hy dit al ghesien had/ ende de Abt van S. Trupen met hem int weder comen van Jerusalem. Als de Hertoginne wist dat haer Man Helias Religieus was / soo reysde sy derwaert met haer Dochter Yda/ ende sy namen oorlof aenden Grave / hem bevelende sijn drie Soonen wel te beware/ als Godevaert/ Boudewijn/ ende Eustaes dat al proper kinderen waren/ ende scheyden van Billoen / ende reysden tot den voorschreven Clooster met Pontius/ daer hijse gheleyde/ ende sy vonden Helias seer cranck te bedde ligghen/ ende God weet hoe vriendelijck dat sy malcanderen aensaghen/ de Vrou beweenden haeren Man / ende die Dochter haren Vader. Ende als sy daer een luttel tijts gheweest hadden/ soo werde de goede Helias so cranc dat hy Godt den Heere sijn Ziele op gaf. Ende als de Hertoginne haren man sach verscheyden soo wertse so seer bedroeft/ datse ooc sieck werdt ende sterf / waer af haer Dochter Yda grooten rouwe bedreef. Daer naer wordense eerlijcken begrave int Clooster voor den hooghen Outaer met schoonen state nae als hun toebehoorde. En doen begifte Yda haer Dochter het Clooster seer rijckelijck om Gods wille/ ende om de liefde van haren Vader ende Moeder die daer begraven waren. Doen keerde sy weder in haer lant/ daer sy haren man Eustachius vandt / dien sy vertelde hoe haer Vader ende Moeder buyten ghestorven waren/ waer af Eustachius ende al sijn Volck seer bedroeft was. Daer naer sette haer de Gravinne Yda in den dienst Gods/ ende leerde haer Soonen in eere ende deuchden inden dienst Godts / soo dat sy naemaels wonnen t' Heylich Land van Jherusalem/ daer Godevaert ende Boudewijn de Croone af droegen/ ende storven Coninghen van Jherusalem. Ende dese drie sonen bedreven wonderlijcke dinghen/ ende feyten van wapenen byder hulpe Godts / soo ghy vinden mocht in der Historie van Godevaert van Billoen/ welcke kinderen oock salichlijcken storven/ t'welc ons ooc jonne God den Vader/ den Soone/ ende den Heylighen Gheest.

AMEN.

Ghevisiteert ende geapprobeert vanden eerweerdigen Meester Willem / Prochiaen vander Capellen tot Brussel/ ende is gheconsenteert te moghen Drucken. Ghegheven tot Brussel. Anno M. D. L X V I I. Den I I. Februarij.

rlijcken begrabē int Cloostr
ghen Outaer met schoonen
hun toebehoorde. Eñ door
haer Dochter het Cloostr
om Gods wille / ende om
haren Vader ende Moeder
ben waren. Doen keerde
r lant / daer sy haren man
idt / dien sy vertelde hoe
e Moeder buyten ghe-
vaer af Eustachius ende
bedroeft was. Daer
Gravinne Yda in den
eerde haer Soonen in
inden dienst Godts /
s wonnen t' Heylich
em / daer Godevaert
Croone af droegen /
chen van Iherusa-
nen bedreven won-
e feyten van wape-
s / soo ghy vin-
orie van Gode-
ke kinderen oock
pelc ons ooc son-
Soorie / ende den

eerdigen
3russel /
e-

2

